

KONZULATI I KONZULI U SPLITU IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA (1918. – 1941.)

UDK: 339.522:341.8(497.583Split)
339.522(437)1919(497.583Split)

Primljeno: 1. rujna 2022.
Pregledni rad

mr. sc. GORDANA TUDOR
Pod Kosom 20
21000 Split, HR
gordanatudor@yahoo.co.uk

U radu se obrađuje djelovanje konzulata i konzula u Splitu u razdoblju između dva svjetska rata (1918. – 1941.). Prvi je otvoren čehoslovački konzulat (1919.), a posljednji su bili grčki i nizozemski (1938.).

Osim konzulata, nastojalo se obraditi i strane udruge (francusku, njemačku) koje su osnovane radi promidžbe jezika i kulture.

Rad je temeljen na podacima iz splitskog tiska. Uoči rata, u Splitu djeluje 17 konzulata, od kojih je 12 bilo počasnih.

Ključne riječi: Split, konzularni uredi, počasni konzuli

UVOD¹

Početak „konzularne službe“ nalazimo još u dalekoj prošlosti. Naime, razmjena dobara između ljudi uvjetovala je i pojavu osoba koje su štitile strane trgovce iz drugih krajeva. Ustanova konzula dobiva na značenju nakon industrijske revolucije i razvitka trgovine na novim osnovama. Prva konvencija koja je regulirala status konzula zaključena je između Francuske i Španjolske 1769. godine, a s vremenom se razvijaju i unutarnja zakonodavstva pojedinih država u svezi s ovim institutom. Razvitak ustanove konzula završen je Bečkim

1 Uvod je objavljen u članku Gordana Tudor: *Konzulati i konzuli u Splitu za vrijeme druge austrijske uprave (1815.-1914.)*. Kulturna baština, Split 2017., br. 42-43, 31-32.

kongresom (1814. – 1815.), kada su i službeno regulirani diplomatski i konzularni međunarodni odnosi.

Konzularno pravo sadrži pravna pravila koja uređuju konzularne odnose, njihovu uspostavu i sadržaj te djelatnost tijela koja ih ostvaruju, a osnova su mu običajno pravo i bilateralni sporazumi. Za otvaranje konzulata te za određivanje sjedišta i opsega djelovanja konzularnih ureda, uključujući i imenovanje konzularnih dužnosnika, uvijek je potreban prethodni pristanak države prijema. Međutim, konzularni odnosi ne moraju biti uzajamni.

Za razliku od diplomatskog predstavnika koji zastupa svoju državu u državi prijema, konzularni dužnosnik ne zastupa vladu, on nema diplomatski značaj već obavlja određene, uglavnom nepolitičke funkcije. Konzul je državni službenik koji u inozemstvu obavlja određenu funkciju i štiti interese fizičkih i pravnih osoba svoje države. Razlikuju se konzuli po zvanju, tzv. „karijerni konzuli“, i počasni konzuli. Prvi su državni službenici, a drugi svoj posao obavljaju bez plaće, a mogu biti i strani državljani, odnosno državljani države prijema. Počasni konzuli imaju funkcije ponajprije ekonomske naravi, usmjerene uglavnom na promicanje vanjskotrgovinskih odnosa, prometa i kulturnih odnosa između dviju država.

Konzularni uredi mogu djelovati kao:

- generalni konzulat na čelu s generalnim konzulom
- konzulat na čelu s konzulom
- vicekonzulat na čelu s vicekonzulom
- konzularna agencija na čelu s konzularnim agentom.

Nakon završetka Prvog svjetskog rata i stvaranja nove države, Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, Split svakim danom postaje sve važniji. Grad se naglo i ubrzano razvija, raste broj njegovih stanovnika, postaje upravno sjedište Dalmacije. Razumljivo je da se u Splitu, najvećoj luci nove države, uskoro počinju osnivati novi ili obnavljati stari konzulati.

ČEHOSLOVAČKA

S obzirom na zajedničku prošlost u sastavu Austro-Ugarske te veze između slavenskih naroda, nije čudno da je novoosnovana Čehoslovačka Republika među prvima otvorila svoj konzulat u Splitu. Već u prosincu 1919. godine GUSTAV HERŽMAN djeluje kao zastupnik Čehoslovačke Republike u Spli-

tu, obavio je službene posjete vlastima i redakciji Novog doba i pozvao zainteresirane da mu se obrate u ured u kući Dešković.²

Iz razgovora s novinarom Novog doba doznajemo da je Heržman radio kao stručni učitelj u građanskoj školi u provinciji. Prije petnaestak godina teško se razbolio i otišao u Dubrovnik na liječenje i oporavak. Boravak u Dubrovniku pretvorio ga je u zaljubljenika u Dalmaciju, sklopio je prijateljske veze s istaknutim dubrovačkim intelektualcima i po povratku u Prag djelovao kao „jugoslovenski konzul“. Od tada je svake godine dolazio u Dalmaciju.³

Odmah po osnivanju, konzulat je počeo davati različite obavijesti poput upozorenja trgovcima koji namjeravaju kupovati bijeli ili crni lim da ga mogu naručiti samo direktno od veletrgovaca ili ljevaonica.⁴ Konzulat je tijekom svojega djelovanja, bilo kao „pravi“ ili kao počasni, redovito obavljao konzularne poslove kao što su upisi u vojnu evidenciju, izdavanje viza, produljenje putnih isprava i sl. Kako se u Pragu svake godine održavao veliki Praški velesajam, konzulat je izlagačima i posjetiocima davao sve potrebne informacije, te odobravao različite pogodnosti.⁵

S obzirom na postojanje veće češke kolonije u Splitu, konzulat je nastojao uključiti i njih u svoje djelovanje. Tako je posebnim oglasima na češkom jeziku pozivao svoje podanike da sudjeluju u sprovodu čeških državljana ili istaknutih splitskih ličnosti (Biankinija, Kisića, don Frane Bulića).⁶

Od 1920. godine u Splitu se počinje svečano slaviti rođendan čehoslovačkog predsjednika dr. T. G. Masaryka. Sedmog ožujka 1920. napunio je 70 godina. Konzul Heržman primao je predstavnike vlasti koji su preko njega upućivali rođendanske čestitke omiljenom predsjedniku Masaryku. Masarykov rođendan obično se slavio i s kulturnim programom i koncertom.⁷

U početku je konzulat bio organizator svečanosti, ali se kasnije kao organizatori javljaju i *Čehoslovačka Beseda* (ČB) i *Čehoslovačko-Jugoslavenska Liga* (Liga). Radilo se o društvima koja su osnovana kao kulturno-prosvjetna društva Čeha. Beseda je osnovana u 19. stoljeću s podružnicama u brojnim mjesti-

2 *Posjet*. Novo doba, Split, 15. XII. 1919., 3.

3 *Čehoslovačka i Dalmacija*. Novo doba, Split, 6. III. 1920., 1.

4 *Češki konzulat upozorava*. Novo doba, Split, 22. XII. 1919., 3-4.

5 *Poziv Čehoslovacima*. 13. II. 1925., 4; *Za putovanje na Praški jesenji veliki Sajam...* Novo doba, Split, 23. VI. 1928., 5.

6 *Čehoslovensky konzulat*. Novo doba, Split, 28. III. 1928., 5.

7 *Masarykova proslava u Splitu*. Novo doba, Split, 8. III. 1920., 3.

ma. U Splitu je 1921. obnovljen rad ČB-a kojoj je na čelu bio arhitekt Josip Kodl. Od 1928. godine u Splitu postoji i Čehoslovačko-jugoslavenska liga na čelu s dr. Ivom Tartagliom, kasnije dr. Mirkom Buićem. Konzulat je obično organizirao svečano primanje, a Beseda ili Liga prigodni program.

Isto tako, od 1920. počeo se slaviti 28. listopada, dan oslobođenja Čehoslovačke, podizanjem zastave i prijemom u konzulatu.⁸ U listopadu je Heržman napustio dužnost konzula. ali je i dalje povremeno posjećivao Split o tim više što je bio u upravi Električnih poduzeća.⁹

Do imenovanja novog poslove je obavljao gerent ZIGMUND KONEČNY, upravitelj konzulata u Klaićevoj 2.¹⁰ Početkom 1923. konzulat se seli u nove prostore, u Lovretskoj ulici, kuća Salvi, a od ožujka 1930. godine u Slavićevoj je ulici.¹¹

U travnju je stigao novi konzul JAROMIR DOLEŽAL koji je također imao veze sa Splitom. Naime, on je boravio u gradu prije Prvog svjetskog rata, zajedno s Masarykom, u Beču se borio protiv Monarhije pa su ga austrijske vlasti hapsile. Nakon rata postao je generalni konzul u Beču i odatle je došao u Split.¹² Međutim, očito da je bio potrebniji u Beču nego u Splitu gdje je imao dosta prijatelja, pa je nakon mjesec dana ponovno upućen u Beč.¹³ Zamijenio ga je BOGOSLAV V. BENEŠ koji je bio konzul u Münchenu, a brat mu je bio generalni konzul u Ljubljani. Krajem svibnja službeno je preuzeo dužnost generalnog konzula i u pratnji Doležala obavio protokolarne posjete vlastima.¹⁴

U listopadu 1923. godine Split je prvi put posjetila grupa čehoslovačkih industrijalaca. Osim razgledavanja Splita i okolice, gosti su inicirali sastanak u Trgovačkoj komori na kojem se raspravljalo o mogućnostima buduće suradnje između dviju država. U organizaciji dočeka i prihvata gostiju sudjelovali su, osim konzulata, općina i ČB.¹⁵

8 *Čestitanja na čehoslavenskom konzulatu.* Novo doba, Split, 28. X. 1920., 3.

9 *Lična vijest.* Novo doba, Split, 2. IV. 1924., 5.

10 *Čehoslovački konzulat.* Novo doba, Split, 10. X. 1922., 4.

11 *Kancelarija KČR.* Novo doba, Split, 2. I. 1923., 3; *Primanje kod čehoslavenskog konzula.* Novo doba, Split, 5. III. 1930., 6.

12 *Novi čehoslovački konzul.* Novo doba, Split, 3. IV. 1923., 4.

13 *Odlazak čehoslovačkog konzula.* Novo doba, Split, 9. V. 1923., 2.

14 *Novi čehoslovački konzul.* Novo doba, Split, 12. V. 1923., 2; *Novi čehoslovački generalni konzul.* Novo doba, Split, 30. V. 1923., 4.

15 *Dolazak čehoslovačkih privrednika.* Novo doba, Split, 19. X. 1923., 4.

Konzul i ČB priredili su u kinu Čulić nekoliko predavanja na hrvatskom jeziku o Pragu, čehoslovačkoj industriji i prirodnim ljepotama, koja su bila odlično posjećena, a konzul je sa suprugom dočekivao i primao goste.¹⁶

U ožujku 1924. godine Beneš je svečano uručio odličja našim dobrovoljcima koji su se zajedno s češkom legijom borili na francuskom ratištu.¹⁷ Tisak je objavio vijest i o sinu konzula Beneša, Jari koji je bio glazbenik i koji je u Splitu dovršio novu operetu (stare su mu se izvodile u Beču i Berlinu).¹⁸

U veljači 1925. godine splitsku javnost iznenadila je vijest da je ministarstvo vanjskih poslova u Pragu, radi štednje, naredilo likvidaciju čehoslovačkog konzulata u Splitu s danom 31. ožujka. Poslove splitskog konzulata preuzima zagrebački, a u Splitu će se imenovati počasni konzul. Vijest je izazvala veliko žaljenje zbog dugogodišnjih veza između Dalmacije i Čehoslovačke. Trgovačka komora obratila se čehoslovačkom poslaniku u Beogradu, jugoslavenskom u Pragu kao i praškoj trgovačkoj komori s apelom da se odluka o ukidanju preispita i povuče. Generalni konzul Beneš morao se čak oglasiti u tisku, objašnjavajući da se ne radi o ukidanju već samo o reorganizaciji i da će prijateljski odnosi između Dalmacije i Čehoslovačke i dalje biti primaran interes njegove vlade.¹⁹ Odluka je ostala na snazi i Doležal je sa članovima konzulata napustio Split ispraćen od načelnika Tartaglie, ing. Kodla u ime ČB-A, talijanskog i engleskog konzula uz sviranje vojne glazbe.²⁰

Dr. VLADIMIR SMOLČIĆ već je u srpnju prvi put nastupio kao počasni konzul. Naime, čehoslovački poslanik u Beogradu dr. Jan Šeba zamolio je Smolčića da ga zastupa na otvaranju velike Jadranske izložbe, Ličke željeznice i otkrića spomenika Marku Maruliću.²¹

Smolčić je bio upravitelj podružnice Zadružne gospodarske banke iz Ljubljane sa sjedištem u Buvinovoj ulici 1.²² Za počasnog konzula imenovao ga je predsjednik Masaryk, a u listopadu je dobio exequaturu (eksekvaturu) od vlade u Beogradu

16 *Predavanje sa projiciranom slikom o Čehoslovačkoj*. Novo doba, Split, 10. I. 1924., 5.

17 *Odlikovanja*. Novo doba, Split, 18. III. 1924., 5.

18 *Čehoslovački glazbenik*. Novo doba, Split, 10. X. 1924., 4.

19 *Likvidacija konsolata Čehoslovačke Republike u Splitu*. Novo doba, Split, 25. II. 1925., 5; *Likvidiranje čehoslovačkog konsolata i naša privreda*. Novo doba, Split, 1. III. 1925., 4; *Likvidacija čehoslovačkog konsolata u Splitu*. Novo doba, Split, 8. III. 1925., 4.

20 *Odlazak čehoslovačkog konzula*. Novo doba, Split, 1. IV. 1925., 4.

21 *Zastupnik čehoslovačkog poslanika*. Novo doba, Split, 24. VII. 1925., 4.

22 *Splitski almanah i adresar za 1925.*, 167.

i mogao je početi sa službenim radom. Javnost je bila zadovoljna njegovim izborom uvjerena da će svojim radom pridonijeti učvršćivanju međusobnih veza. Isto tako, obnovom rada konzulata riješene su poteškoće koje su ometale normalan putnički promet kao što je bilo slanje putovnica u Zagreb na viziranje.²³

Smolčić je kao počasni konzul uručio više čehoslovačkih odličja. Predsjednik Masaryk je u ožujku 1926. godine odlikovao istaknute dalmatinske ličnosti: Jurja Biankinija, don Franu Bulića, Ivu Vojnovića, Ivana Meštrovića i urednika *Novog doba* Vinka Kisića najvećim čehoslovačkim odličjem, ordenom Bijelog lava. Smolčić je svečano uručio odličja: Jurju Biankiniju na krsnoj slavi Jadranske straže, Buliću u Arheološkom muzeju, a Kisiću u uredništvu *Novog doba*. Smolčić je oficirski red Bijelog lava uručio 1928. godine i dr. Ivi Tartagli, a 1935. i dr. Mirku Buiću predao je orden Bijelog lava III. stupnja. Isto odličje, ali IV. stupnja predao je Ivi Čížeku, višem vojnom kapelniku.²⁴

Smolčić je redovito bio domaćin brojnim čehoslovačkim gostima koji su posjećivali Split, od ministara, preko privrednika, pjevačkih, glazbenih i sokolskih društava do ekskurzije 400 radnika i namještenika tvornice „Bata“.²⁵

U lipnju 1935. Smolčić je slavio deset godina na položaju počasnog konzula obavljajući svoj posao na zadovoljstvo obiju država, posebno nastojeći da se čehoslovačka trgovina odvija preko naših, a ne talijanskih luka.²⁶

Godine 1935. predsjednik Masaryk je odstupio i umjesto njega za predsjednika Republike izabran je dr. Edvard Beneš. Masaryk je umro 14. rujna 1937. godine. Na Marjanu, državnim i općinskim zgradama, zgradama društava i udruženja, kao i na mnogim privatnim zgradama istaknute su zastave sa crnim florom, konzul je primao izraze sućuti, održane su brojne komemoracije. Splićani su bili povezani s Masarykom, bilo kao praški studenti, bilo da su se sjećali njegova predratnog boravka u gradu.²⁷

23 *Konsulat Čehoslovačke republike u Splitu*. ND 8. X. 1925., 4.

24 *Odlikovanja*. ND, 14. III. 1926., 4; *Krsna slava Jadranske straže i odlikovanje Jurju Biankiniju*. ND, 23. IV. 1926., 4; *Predaja čehoslovačkog odlikovanja*. ND, 24. IV. 1926., 4.; *Veličanstvena češko-jugoslavenska manifestacija u Splitu*. ND, Split, 30. V. 1928., 1.; *Predaja čehoslovačkog odlikovanja dr. Mirku Buiću*. JD, 28. I. 1935., 6.; *Čehoslovačko odlikovanje kapelniku Ivu Čížeku*. JD 8. VII. 1935., 6.

25 *Čehoslovački carinici*. ND 16. V. 1928., 4.; *Stigla ekskurzija Batinih radnika i namještenika*. ND 1. VII. 1930., 6

26 *Jedna desetogodišnjica*. JD 25. VI. 1935., 6.

27 *Split za Masarykom*. ND, 15. 9. 1937., 6.

Čehoslovačka je kapitulirala 22. rujna 1938. godine. Smolčić je i dalje bio počasni konzul u Splitu jer su čehoslovačka poslanstva i dalje postojala u onim državama koje su odbile priznati nasilnu okupaciju od strane Reicha.²⁸ Međutim, više nije bilo govora o dolasku Čehoslovaka na Jadran budući da je sada Gestapo izdavao putovnice, a na snazi su bila i brojna devizna ograničenja.²⁹

Sudjelovanje na skupštini Jugoslavensko-čehoslovačke lige u ožujku 1939. godine bilo je, prema podacima iz tiska, zadnje pojavljivanje Smolčića kao počasnog konzula. Nije nam poznato kada je konzulat prestao s radom.³⁰

ITALIJA

Sporazumom između Italije i Kraljevine SHS u svibnju 1921. godine svečano je otvoren novi talijanski konzulat koji je djelovao u kući Ferića na Bačvicama. Na otvaranju su bili predstavnici vlasti predvođeni potpredsjednikom Pokrajnske vlade dr. Desnicom, zapovjednik i časnici ratnog broda „Puglia“ koji je bio stacioniran u luci i koji je do osnivanja konzulata vizirao putovnice za Italiju i okupirane krajeve.³¹ U srpnju je stigao novi konzul cav. UMILTA koji je po stupanju na dužnost posjetio dr. Desnicu i druge predstavnike vlasti.³²

U veljači 1922. godine isticao je rok opcije za Italiju „Talijanima koji su bili do 3. novembra 1918. pripadnici teritorije bivše a.-u. monarhije koja je po ugovorima o miru s Austrijom i Ugarskom priznata kao sastavni dio Kraljevine SHS“. Prema podacima splitskog Statističko-anagrafskog ureda, za Kraljevinu Italiju optirala su 1462 stanovnika, odnosno iz grada Splita njih 972.³³ Talijanska je štampa često raznim člancima potpirivala ionako zategnute odnose između stanovnika Splita i Italije. Tako su u lipnju rimske novine donijele vijest o pokušaju 1500 Splićana da odu u Zadar na susret s talijanskim kraljem, ali da ih je u tome spriječio talijanski konzul u Splitu, iako je u stvarnosti bilo samo 50 zainteresiranih.³⁴ Konzulat je morao više puta upozoravati građane da

28 *Čehoslovačka kapitulirala*. ND, 22. IX. 1938.,1.; *U kojim zemljama postoje poslanstva ČSR*. ND, 2. V. 1939., 2.)

29 *Hoće li Čehoslovaci dolaziti na Jadran*. ND 11. V. 1939., 6.

30 *Skupština Jugoslavenske-čehoslovačke lige u Splitu*. ND 13. III. 1939., 6.

31 *Otvor talijanskog konzulata*. ND, 11. V. 1921., 2.

32 *Novi talijanski konsul*. ND, 16. 7. 1921., 5.

33 *Rok opcije*. ND, 8. II. 1922., 3; *Optirali za Italiju*. ND, 3. II. 1922., 5.; *Koliko je splitskih pripadnika optiralo za Italiju*. ND, 17. VII. 1923., 4.

34 *Susret talijanskog kralja i „Splićana“*. ND, 3. VI. 1922., 4.

se, prije putovanja u Italiju, obvezatno opskrbe „potrebnim vizumom“ jer bez njega ne mogu ući u Italiju.³⁵

U proljeće 1923. godine sklopljen je sporazum dviju vlada vezano za vijanje zastava na društvima i društvenim poslovnicama talijanskih podanika u našoj državi. Po njemu su Talijani mogli izvjesiti svoju zastavu uz zastavu Kraljevine. Dana 3. lipnja, prigodom tzv. proslave Statuta, izvještene su zastave na „Gabinetto di lettura“, na školi „Lega nazionale“, na „Societa Operaia“, „Beneficenza ital“, „Biblioteca“ te na poslovnicama društava *Lloyd Triestino*, *Cosulich* i *Puglia*.³⁶

U listopadu je konzulat, po naredbi vlade, uveo „vidiranje“ putnih isprava za naše državljane koji putuju u Zadar bez plaćanja takse, ali se to odnosilo samo na odlazak u Zadar.³⁷

Italija je na razne načine provocirala stanovnike Splita. Tako je „Teatro Adriatico“, operno društvo osnovano za gostovanja po istočnoj obali Jadrana, imalo koncert u dvorani „Gabinetto di lettura“ koji je završio fašističkom himnom što je izazvalo revolt građana koji su šetali Botičevom poljanom, a redarstvo je čak uhitilo nekoliko prosvjednika.³⁸ U veljači 1924. godine, tisak je doznao da talijanski konzulat šalje dopise mjesnim vlastima na talijanskom jeziku, iako takvu praksu nemaju ni čehoslovački, francuski, austrijski ni engleski konzulat koji su u to doba djelovali u Splitu. Talijanski konzul ni kao privatno lice ni kao službeni predstavnik svoje države nije imao pravo dopisivati se na talijanskom jeziku.³⁹

U listopadu 1924. konzul Umilta odlazi na novu dužnost u Rim, a umjesto njega dolazi cav. uff. IGINIO UGO FARALLI koji je odmah preuzeo dužnost.⁴⁰

U veljači 1925. godine dekretom talijanske vlade određena je nadležnost konzulata u Splitu i Dubrovniku. Dubrovački konzulat imao je jurisdikciju na teritoriju južno od Neretve te na Korčuli i otocima koji se nalaze južno od Korčule. Splitski konzulat imati će svoj djelokrug nad ostalim dalmatinskim

35 *Za putovanje u Italiju*. ND, 21. XI. 1922., 5.

36 *Talijanske zastave na talijanskim društvima*. ND, 1. VI. 1923., 2. Talijanska vlada suglasila se da i naši u Italiji mogu vješati svoje zastave, ali je to u praksi bila rijetkost.

37 *Vidiranje pasoša za putovanje u Zadar*. 5. X. 1923., 4.

38 *Talijanska provokacija*. ND 12. X. 1923., 4.

39 *U kojemu jeziku moraju dopisivati mjesni konzuli s našim vlastima?* ND, 5. II. 1924., 1.

40 *Novi talijanski konzul*. ND, 27. X. 1924., 4.

teritorijem i na otocima koji leže uz dalmatinsku obalu, uključujući Rab i Krk.⁴¹ Konzulat u Splitu obavještavao je javnost o različitim temama. Tako je u travnju javio da nisu točne informacije o panici na talijanskim burzama. Po konzulatu, radilo se samo o demonstracijama burzovnih agenata protiv nekih odluka ministarstva financija.⁴² Od kolovoza 1925. godine, temeljem sporazuma vlade u Beogradu s Italijom (Engleskom, Francuskom, Čehoslovačkom, Njemačkom i Austrijom), konzulat je na putnim ispravama davao vize koje su vrijedile šest mjeseci, a ne, kao do tada, samo za jedno putovanje.⁴³

U travnju 1926. godine konzulat je poslao naredbu svim iseljeničkim agencijama u Splitu po kojoj se svi putnici za Ameriku koji putuju talijanskim parobrodima moraju podvrći dvanaestodnevnoj karanteni u luci ukrcaja. Naredba je ukinuta mjesec dana poslije, kao i pregled naših iseljenika po liječniku talijanskog konzulata.⁴⁴

U studenom je u Trstu napadnuto uredništvo lista „Edinost“, što je izazvalo demonstracije građanstva u Splitu. Velika skupina ogorčenih građana prošla je gradom i bacala kamenje na „Gabinetto di lettura“, razbivši nekoliko prozora. Zatim su razbili prozore i na školi „Lega Nazionale“, oštetili par dućana talijanskih vlasnika. Razbijene su velike električne žarulje na trgovini E. Seveglievicha, stakla na kavani Nani, izlog u trgovini Eschensia i u slastičarnici Della Zotta. Policija je odmah brutalno uredovala, čak i pucanjem u zrak te uhitila 19 demonstranata što je dodatno izazvalo veliko negodovanje Splitskana.⁴⁵ Osim u Splitu i drugim dalmatinskim mjestima, demonstriralo se i u Zagrebu te je talijanski poslanik na dvoru u Beogradu Bodrero uložio protest ministru vanjskih poslova Ninčiću. Vlada je odmah reagirala na protest, donijela odluku o zabrani svih skupova i naredila žandarmeriji da se u slučaju napada na talijanske konzulate koriste svim sredstvima, bez obzira na žrtve, kako bi se spriječili incidenti.⁴⁶

Obično obilježavanje državnih praznika Italije vijanjem zastava na konzulatima, agencijama talijanskih parobrodarskih društava, brodovima i jedrilicama usi-

41 *Djelokrug talijan. konsulata*. ND, 13. II. 1925., 4.

42 *Od ovdšnjeg talijanskog konsulata...* ND, 10. IV. 1925., 4.

43 *Novo viziranje pasoša*. ND, 26. VIII. 1925., 4.

44 *Karantena od 12 dana za iseljenike, koji putuju iz jugoslavenskih i talijanskih luka sa talijanskim parobrodima u Ameriku*. ND, 25. IV. 1926., 4.; *Ukinuta karantena...* ND, 28. V. 1926., 5.

45 *Demonstracije – reakcija na događaje u Trstu*. ND, 10. XI. 1925., 4.

46 *Intervencija Bodrera kod ministra Ninčića*. ND, 11. XI. 1925., 1, 8.

drenima u luci, stanovnici Splita doživljavali su kao provokaciju zbog ogromnih talijanskih zastava.⁴⁷ Splećani su 25. lipnja 1926. ponovno izašli na ulice mirno prosvjedujući protiv sklapanja Nettunskih konvencija. Iako nije bilo nikakvih izgreda, policija je pokazala izuzetnu strogost hapseći ugledne Splećane.⁴⁸

Iz pisanja tiska ne možemo doznati kada je konzul Farelli napustio Split, novi konzul markiz GODOLLINI BARTOLUCCI CARLO DI CASTELETTO spomenut je u srpnju 1926. godine kao jedan od gostiju na balu priređenom na engleskom admiralskom brodu „Barham“.⁴⁹ On se obratio vlastima u Splitu s molbom da se omogući razgledavanje Splita skupini talijanskih studenata iz Trsta. Trgovačko-obrtnička komora organizirala je obilazak grada i Marjana i priredila zakusku. Kako su studenti bili u crnim košuljama s fašističkim znakovljem na prsima, splitska mladost počela je prosvjedovati, ali je policija spriječila veće demonstracije. Nakon njihova odlaska, konzul Godolini posjetio je vlasti i zahvalio na gostoljubivosti prema studentima pravdajući da se radilo o đačkim značkama i kapama iako su u stvarnosti nošena fašistička obilježja.⁵⁰

Novo doba je 22. veljače 1927. prenijelo engleski članak o fašističkoj zavjeri protiv talijanskog kralja na koji je odmah pismom listu reagirao Kr. Generalni konzul Bartolucci Godolini s tvrdnjom da se radi o neistini.⁵¹

U ožujku je konzul Godolini Bartolucci Carlo di Casteletto napustio Split i otišao na novu dužnost. Bivši konzul u Madridu cav. uff. AUGUSTO CASTAGNETTI odmah je preuzeo konzulat.⁵² Ubrzo po dolasku, Castagnetti je zajedno s grupom od 10 Talijana otišao na put po Zagori. Za razliku od ranijih konzula, Castagnetti je dosta putovao po Dalmaciji: Šibeniku, Dubrovniku i sl., što je tisak uredno notirao.⁵³ U srpnju je konzulat ponovno demantirao vijest o sukobu Kralja i Mussolinija. Kako je konzul bio na dopustu u Italiji, demanti je potpisao vicekonzul-gerent LANZETTA.⁵⁴

47 *Talijanske zastave u svrhu demonstracije?* ND, 22. IV. 1926., 4.

48 *Sinoćnje manifestacije i demonstracije.* ND 26. VI. 1926., 4.

49 *Ples na admiralskoj ladji „Barham“.* ND, 16. VII. 1926., 4.

50 *Talijanski djaci u Splitu.* ND, 3. VIII. 1926., 4.; *Poslije polaska talijanskih djaka.* ND 6. VIII. 1926., 5.

51 *Vijesti o fašističkoj zavjeri protiv Kralja / Demanti talijanskog konzulata.* ND, 25. II. 1927., 5.

52 *Odlazak talijanskog konzula.* ND, 18. III. 1927., 4.; *Novi talijanski konsuo u Splitu.* ND, 25. III. 1927.

53 *Putovanje talijanskog konzula po našoj Zagori.* ND, 25. VI. 1927., 4.

54 *U Italiji je sve u redu. Nema sukoba između Mussolinia i Kralja.* ND, 11. VII. 1927., 4.

Prilikom proslave praznika „20. septembra“ 1927. godine ponovno su se vijale zastave na konzulatu i podružnicama talijanskih društava što je ND ironično popratio riječima da „Ni jedna država na svijetu nema toliko državnih blagdana kao Italija“. Nekoliko dana kasnije, ponovno su bile zastave, ovaj put u spomen otkrića Amerike. U studenom je na isti način proslavljen kraljev rođendan bez prijema u konzulatu.⁵⁵

Nakon što je u Zadru komesar fašista napao jugoslavenskog konzula dok je šetao sa suprugom, odmah se istaklo da u Splitu nitko ne pokušava dirnuti talijanskog konzula.⁵⁶

U svibnju 1928. godine Castagnetti je poduzeo jedan korak neuobičajen u diplomatskoj praksi. Naime, posjetio je vlasnicu *Kina Karaman* i zatražio zabranu prikazivanja ili barem cenzuriranje američkog filma u kojem su, po njemu, Talijani prikazani u lošem svjetlu, a on to u gradu sa 8000 Talijana ne može dopustiti. Jasno je da ga je vlasnica odbila izjavivši da ona za prikazivanje filmova odgovara samo državnoj nadležnoj vlasti. Njegov postupak izazvao je u tisku i gradu protest pa je zastupnik u Narodnoj skupštini i ministar na raspolaganju dr. P. Grisogono uputio pismeni dopis ministru vanjskih poslova tražeći reagiranje.⁵⁷

U svibnju 1928. godine Nettunske konvencije između Kraljevine SHS i Italije bile su pred ratifikacijom u skupštini što je izazvalo prosvjede u cijeloj državi, a posebno u Dalmaciji. U Splitu su demonstranti, kojih je bilo sve više, noseći zastavu i pjevajući himnu išli gradom, porazbijali prozore na „Gabinetto di Lettura“, izloge na više talijanskih dućana i talijanskoj kavani na obali. Krenuli su prema konzulatu na Bačvicama i razbili nekoliko prozora, ali ih je policija zajedno s vojskom uspjela zaustaviti. U nemirima je ozlijeđeno više policajaca i uhapšeno četrdesetak osoba. Narednih dana posebna komisija obilazila je talijanske demolirane trgovine radi utvrđivanja štete koju su procijenili na 200.000 dinara. Konzul je potpisao zapisnik o šteti na konzulatu, a drugi oštećenici na svojoj imovini.⁵⁸

55 *Talijanske svečanosti*. ND, 21. IX. 1927., 4.; *Talijanske zastave*. 12. X. 1927., 4.; *Italija slavi*. ND, 11. XI. 1927., 5.

56 *Komesar fašista insultira našeg konzula u Zadru*. ND, 10. V. 1928., 4.

57 *Neobjašnjiv postupak generalnog konzula Kr. Italije u Splitu*. ND, 19. V. 1928., 5.; *Afera sa talijanskim konzulom u Splitu / Upit nar. posl. dra. P. Grisogona*. ND, 23. V. 1928., 4.

58 *Odgovor Splita na Zadarske izazove. Sinoćnje prototalijanske demonstracije*. ND, 27. V. 1928., 1.; *Kažnjavanje učesnika u demonstracijama i procjena štete*. ND, 29. V. 1928., 4.

U kolovozu su Nettunske konvencije ipak izglasane što je ponovno pokrenulo val demonstracija. U Splitu su demonstranti, klicajući protiv Nettunskih konvencija, došli do kavane u kojoj je sjedio Castagnetti u društvu šibenskog vicekonzula. Konzul je „prkosno i izazovno“ istupio prema grupi demonstranata što je izazvalo strahoviti revolt, ali je odmah reagirala policija i automobilom ga odvezla prema stanu. Talijanska vlada odmah je reagirala objavivši „zvaničan izvještaj o demonstracijama u Splitu“ po kojem je konzul zadobio lakše ozljede, a kao dokaz da se unaprijed znalo za demonstracije navode da je tog dana policija čuvala konzulat, školu i talijanska društva ali samo do zalaska sunca.⁵⁹

Zbog svoga ponašanja Castagnetti nije bio omiljen u Splitu. Kako piše *Novo doba*, on je „Utvrđen već davno kao jedan čudan diplomatski predstavnik, koji umjesto da izbjegava i utišava sukobe, on ih traži i uveličava“. Tako je od vlasti tražio da se kazni skupina djece koja je navodno oštetila zastavu na „Gabinetto di Lettura“, a vlasti su odmah udovoljile njegovu zahtjevu i poduzele istragu.⁶⁰

Nakon kratke bolesti, 12. prosinca 1928. Castagnetti je preminuo u Splitu. Iz nekrologa doznajemo da je rođen u Reggio Emilia, diplomirao u Napulju i stupio na službu u ministarstvo vanjskih poslova. Službovao je u Rijeci i Madridu odakle je došao u Split. Za svoje djelovanje odlikovan je ordenima „Corona d Italia“ i „San Maurizio e Lazzaro“. Njegovi posmrtni ostaci blagoslovljeni su u crkvi sv. Duha, potom prevezeni u Zadar i odatle parobrodom u Anconu. Na talijanskom i svim drugim konzulatima, kao i na talijanskim društvima, bile su zastave na pola stijega.⁶¹

Početak kolovoza 1929. godine u Split je stigao novi generalni konzul GUIDO SEGRE.⁶² Tisak ne donosi vijesti o njegovim aktivnostima kao ni o djelovanju konzulata. Jedino je, nakon nove administrativne podjele Kraljevine Jugoslavije, 1930. godine utvrđena nova nadležnost generalnog konzulata koji je obuhvaćao Primorsku banovinu.⁶³

U siječnju 1933. godine Guido Segre je opozvan i na njegovo je mjesto postavljen novi generalni konzul FRANCESCO MERIANO.⁶⁴ Nije nam poznato

59 *Demonstracije protiv Nettunskih konvencija*. ND, 16. VIII. 1928., 2.; *Zvanični talijanski izvještaj o demonstracijama u Splitu*. ND, 20. VIII. 1928., 3.

60 *Talijani u Splitu i Jugoslaveni u Zadru*. ND, 22. IX. 1928., 4.

61 *Talijanski konzul Augusto Castagnetti*. ND, 13. XII. 1928., 5.; *Pogreb talijanskog konzula*. ND, 15. XII. 1928., 5.

62 *Novi talijanski konsuo u Splitu*. ND, 2. VIII. 1929., 4.

63 *Teritorijalna nadležnost talijanskih konzulata*. ND, 10. IX. 1930., 6.

64 *Novi talijanski konzul u Splitu*. ND, 26. I. 1933., 6.

koliko se zadržao u Splitu budući da prigodom dočeka posmrtnih ostataka kralja Aleksandra, u listopadu 1934., tisak spominje talijanske konzule VENTURINIJA i HUGA AMBROSETTIJA.⁶⁵ Izgleda da je konzul bio Ambrosetti s obzirom na to da je početkom siječnja 1935. dočekaio novog generalnog konzula. To je bio GIOVANNI BATTISTA CUNAO.⁶⁶ U srpnju je u Split doplovio talijanski parobrod „Neptunia“ na putu za Južnu Ameriku. Među putnicima bila je skupina od 70 članova omladinske fašističke oranizacije „Ballila“. Na zamolbu talijanskog konzula, vlasti su im dopustile iskrcaj i razgledavanje grada, međutim oni su samo posjetili konzulat i „Gabinetto di Lettura“.⁶⁷ U listopadu je 16 talijanskih optanata otputovalo za Abesiniju, otpratila ih je talijanska kolonija na čelu s generalnim konzulom koji ih je prije puta počastio u konzulatu i održao im patriotski govor.⁶⁸ Iako ih je vjerojatno bilo i ranije, tisak je zabilježio prijem u konzulatu povodom rođendana talijanskog kralja. Konzul Cuneo priredio je primanje koje su posjetili najviši predstavnici vlasti, Crkve i vojske, uz obvezatan dolazak svih konzula i talijansku koloniju.⁶⁹

Na Badnjak 1936. godine Cuneo je doživio lakšu prometnu nezgodu. Kod Klisa se sudario s autobusom, automobil mu je oštećen, ali on nije imao nikakvih ozljeda.⁷⁰ Ponovno nije poznato kada je konzula Cunea zamijenio dr. LUIGI ARDUINI čije ime, više puta, nalazimo kao donatora Gradske biblioteke.⁷¹ Arduini je nastavio s praksom bivšeg konzula organizirajući primanja u konzulatu.

Početkom 1941. godine pronalazili su se u moru leševi talijanskih vojnika (kod Korčule, Visa, Šolte) pa su predstavnici konzulata imali posla oko identifikacije nastradalih, organiziranja sprovoda i sl.⁷² Uoči napada na Jugoslaviju, početkom travnja, talijanske vlasti pozvale su svoje podanike da napuste Jugoslaviju. Nakon sređivanja dokumenata u konzulatu i kod domaćih vlasti, dva talijanska motorna broda odvela su iz Splita 1103 Talijana s područja Ispostave Banske vlasti. Kako su neke radiostanice javile o maltretiranju Talijana u Spli-

65 *Apoteoza Viteškog Kralja*. ND, 14. X. 1934., 2.

66 *Dolazak novog talijanskog konsula u Split*. JD, 3. I. 1935., 6.

67 *Talijanski „ballile“ na proputovanju kroz Split*. JD, 11. VII. 1935., 6.

68 *Odlazak talijanskih optanata za Abesiniju*. JD, 14. X. 1935., 6.

69 *Rođendan talijanskog kralja*. JD, 11. XI. 1935., 6.

70 *Nezgoda talijanskog konsula*. JD, 28. XII. 1936., 5.

71 *Iz Gradske biblioteke*. ND, 7. X. 1937., 9.; *Iz Gradske Biblioteke*. ND, 9. III. 1938., 5.; *Iz Gradske biblioteke*. ND, 7. V. 1940., 6.

72 *Sabrana talijanskog mornara u Maslinici*. ND, 5. II. 1941., 6.

tu, generalni konzul Arduini posjetio je povjerenika Ispostave Banske vlasti Mihovila Vukovića i izrazio mu žaljenje zbog lažnih vijesti za koje je tvrdio da nisu potekle od konzulata i splitskih Talijana. Tom prigodom, zahvalio je vlastima na susretljivosti, a građanima na prijateljskom raspoloženju.⁷³ Prije odlaska, Arduini se oprostio od gradonačelnika dr. Josipa Brkića i naglasio da je tijekom boravka u Splitu uvijek osjećao prijateljsko raspoloženje građana prema sebi. Arduini je 5. travnja vlakom oputovao iz Splita. Zajedno s njim otišli su vicekonzul Roberto de Cardona, dubrovački konzul i konzularni agent iz Korčule zajedno s osobljem splitskog i dubrovačkog konzulata.⁷⁴ Ponovno se vratio 20. travnja, u Split koji je sada bio pod talijanskom okupacijom.⁷⁵

FRANCUSKA

Već početkom 1922. godine u Splitu je počeo s radom francuski konzulat, odnosno konzularna agencija na čijem je čelu bio konzularni agent TICIJAN FRANCHINI Hanibalov, inače po zanimanju kemičar. Agencija je djelovala na adresi Put Plokita 6, a uredovno vrijeme bilo je radnim danom od 10 do 13 sati.⁷⁶

Tisak nije zabilježio njegovu veću aktivnost, osim što je sudjelovao na važnijim gradskim manifestacijama. Tako je don Frani Buliću orden Viteza Legije časti uručio konzul iz Dubrovnika Albert Henriot, a Franchini je bio samo jedan od uzvanika na toj svečanosti.⁷⁷ Franchini se nije dugo zadržao na toj dužnosti, „odrekao se časti“ pa je mjesto konzularnog agenta ostalo ispražnjeno.

Osnivanje francuskog Cerclea

Djelovanje francuskog konzulata u Splitu usko je povezano i s djelovanjem Cerclea, pa je godina 1922. važna i zbog osnutka nove organizacije usko povezane s Francuskom. Prva vijest o osnivanju Cerclea objavljena je u ožujku, a u travnju je otvoren u prostorima Narodne ženske zadruge u nazočnosti i konzularnog agenta Franchinija.⁷⁸ U inicijativni odbor koji je imao zadatak donijeti pravilnik društva

73 *Strani državljani iz Splita*. ND, 2. IV. 1941., 6.; *Generalni konzul Kr. Italije u Splitu žali*. ND, 3. IV. 1941., 1.

74 *Odlazak talijanskog konzula*. ND, 4. IV. 1941., 6.; 5. IV. 1941., 6.

75 *Antifašistički Split, Ratna kronika 1941.-1945.*, Split, 2010., 38.

76 *Francuski konzularni agent*. ND 28. II. 1922., 4.; *Splitski almanah i adresar 1925.*, 195.

77 *Odlikovanje monsignora Bulića*. ND, 4. VII. 1922., 5.

78 *U Narodnoj ženskoj zadruzi osniva se cercle za ljubitelje francuskog jezika*. ND, 21. III. 192., 3; *Francuski Cercle*. ND, 20. IV. 1922., 3.

i plan rada izabrani su: don Frane Bulić kao predsjednik (kasnije dugogodišnji počasni predsjednik), Eleonora Tartaglia i prof. Josip Barač kao potpredsjednici, prof. Yvonne Zlatar kao tajnica, dr. Barbieri kao blagajnik te članovi gospođe Duboković, Stanković i Zlatar.⁷⁹

Početkom prosinca odobrena su pravila Cerclea, potvrđen izbor uprave i izabran odbor koji je trebao pronaći pogodne prostorije za rad društva. Dok se ne pronađe adekvatan prostor, prihvaćena je ponuda prof. Katunarića koji je društvu stavio na raspolaganje svoj atelje.⁸⁰

Cercle je odmah počeo s aktivnostima, održana su brojna predavanja, otvorena je knjižnica koju je nakon prof. Ante Grimanića vodio prof. Milivoj Denegri. (Splitski je tisak redovito izvještavao o brojnim aktivnostima i događajima u društvu.)

U veljači 1923. godine, Cercle je dobio društvene prostorije na Francuskoj obali, iznad Jugoslavenske čitaonice, a 1924. se seli u novi prostor u Marulićevoj 8.⁸¹

U razdoblju bez postojanja konzularnog agenta, Cercle je poduzimao aktivnosti koje su inače obavljali konzuli. Tako je 14. srpnja 1923. organizirao veliku proslavu francuskog narodnog praznika s predavanjem, koncertom i zabavom u perivoju Hotela Dvornik na Bačvicama, te veliku zabavu u kazalištu u čast francuskog poslanika na dvoru u Beogradu.⁸²

Međutim, ipak se osjećala velika potreba za francuskim konzulatom, to tim više što je Split bio sjedište državnih vlasti, institucija i ureda. Osim toga, Francuska je od svih država s konzularnim uredima u Splitu imala najjače gospodarske odnose s novom državom. U Dugom Ratu djelovala je tvornica „La Dalmatienne“, u njihovim rukama bila je i HE Kraljevac kod Zadvarja, a od 1931. godine i splitsko brodogradilište.

Za obavljanje različitih poslova bilo je nužno odlaziti u konzulat u Dubrovniku i ondje rješavati poslove.⁸³

U svibnju 1925. godine konzularna agencija ponovno je otvorena. Za konzularnog agenta imenovan je SLAVKO RADIĆ Antunov, sin poznatog splitskog zlatara, po zanimanju bankovni činovnik. Djelovao je na

79 *Francuski Cercle za Jugoslavene*. ND, 26. X. 1922., 4.

80 *Francuski cercle*. ND, 9. XII. 1922., 4.

81 *CFY sjednica uprave*. ND, 5. II. 1923., 3.; *Uprava Cercle-a*. ND, 15. V. 1924., 5.

82 *Francuski narodni blagdan*. ND, 16. VII. 1923., 5.; *Visoki gost*. ND, 28. VIII. 1923., 4.

83 *Pomanjkanje francuskog konzulata*. ND, 3. XII. 1924., 5.

adresi Put Vojvode Mišića 15, a uredovni sati bili su od 8 do 12.⁸⁴ Don Frane Bulić u svojim zapisima navodi da je Radić bio član splitske masonske lože.⁸⁵

Radić je tijekom 1925., 1926. i 1927. godine organizirao proslavu 14. srpnja u svojim prostorijama, primajući posjete i čestitanja.⁸⁶ Proslava 14. srpnja 1928. prošla je bez primanja u konzularnoj agenciji. Razlog je vjerojatno bio taj što je nekoliko dana kasnije u Splitu počeo uredovati „pravi“ francuski konzulat.

Bivši konzul u Dubrovniku GABRIEL RICHARD postao je prvi splitski konzul. Prostorije konzulata nalazile su se na Zapadnoj obali broj 1 u kući Ćorak, a uredovno vrijeme bilo je od 9 do 12 sati. Nadležnost konzulata protezala se na Splitsku, Dubrovačku i zapadni dio Zetske oblasti.⁸⁷

Cercle je i dalje razvijao veliku aktivnost. Tijekom zimskih mjeseci redovito su održavana predavanja o različitim temama, tečajevi jezika, plesne zabave i koncerti. Početkom svake godine održavao se veliki društveni ples Cerclea i glavna godišnja skupština društva. Dr. Ivo Stalio više je godina bio predsjednik Cerclea, a tajnica je bila prof. Yvonne Zlatar. Broj članova društva stalno je rastao, godine 1925. bilo je 180 članova.⁸⁸

Konzulat je obavljao redovite konzularne poslove; pravio je popis francuskih državljana, pozivao mlade Francuze koji nisu pozvani u vojsku da se bez odgode jave konzulatu radi upisa u vojnu evidenciju kako bi izbjegli zakonske sankcije.⁸⁹

Praznik 14. srpnja svečano je proslavljen. Richard je organizirao primanje na kojem su bili predstavnici vlasti, Crkve, tvornica u francuskom vlasništvu i članovi francuske kolonije nastanjeni u gradu.⁹⁰

84 *Konzularni agent Francuske*. ND, 29. V. 1925., 5.; *Splitski almanah i adresar 1925.*, 237.

85 Arsen Duplančić: *Izvori za povijest masonstva u Splitu*. Croatica Christiana periodica, br. 30., 1992., 109.

86 *Primanja kod francuskog konzularnog agenta*. ND, 16. VII. 1925., 5.; *Primanje kod konzularnog agenta Francuske*. ND, 16. VII. 1926., 5.; *Francuski narodni blagdan*. ND, 12. VII. 1927., 4.

87 *Francuski konzulat u Splitu počeo uredovati...* ND, 18. VII. 1928., 5.

88 *Glavna godišnja skupština*. ND, 21. V. 1925., 5.

89 *Vojna služba francuskih državljana*. ND, 28. I. 1929., 2.; *Francuski generalni konzul A. Bossier u Zagrebu i Splitu...* ND, 28. II. 1930., 6.

90 *Proslava francuskog dana*. ND, 14. VII. 1930., 6.

Prilikom dolazaka istaknutih Francuza, poput maršala Francheta d'Espereyja i književnika Charlesa Loiseaua, inače zeta konte Koste Vojnovića, konzul je bio u njihovoj pratnji tijekom obilaska gradskih znamenitosti.⁹¹

Djelovanje Cerclea i konzulata bilo je usko povezano. Richard je redovito posjećivao, a ponekad i držao predavanja u Cercleu, Cercle i konzulat organizirali su izložbu francuske umjetnosti.⁹² Isto tako, povodom smrti maršala Focha, zastava na pola stijega izvješena je i na konzulatu i u prostorijama Cerclea, ali i na Marjanu te na državnim i općinskim zgradama.⁹³

U početku je Cercle dodjeljivao francuske stipendije, a kasnije su prijave išle preko konzulata. Školske godine 1928./29. prof. Milivoj Denegri, knjižničar u Društvu, dobio je stipendiju za francusku književnost, a Ante Ercegović za prirodne znanosti.⁹⁴

Krajem 1929. godine u Split je stigla francuska eskadra pod zapovjedništvom admirala Duboisa kojoj je priređen veličanstven doček, a konzul je obavio sve uobičajene protokolarne aktivnosti. Tom prigodom don Frane Bulić dobio je novo francusko odličje „Orden Oficijal Legije Časti“.⁹⁵

Od rujna 1930. konzulat djeluje na novoj adresi, na drugom katu palače Croatia u Sinjskoj ulici.⁹⁶

U studenom 1931. Richard odlazi na novu dužnost. Naslijedio ga je DE CAMPAGNAC koji se nije dugo zadržao na toj dužnosti.⁹⁷ Tajnik konzulata bio je MARC BOVET koji se na toj dužnosti zadržao više godina. De Campagnac je u travnju 1933. dočekao veliki francuski parobrod „De Grasse“ s francuskim liječnicima, bio im na usluzi i nakon odlaska poslao pismenu zahvalu gradonačelniku Račiću vezano za primanje broda i gostiju.⁹⁸

91 *Maršal Franchet d'Esperey u Splitu*. ND, 15. X. 1928., 1.; *Dolazak Charlesa Loiseaua*. ND, 10. X. 1928., 4.

92 *Jedna narodna manifestacija za Francusku*. ND, 16. IX. 1930., 3.

93 *CFY*. ND, 21. III. 1929., 5.

94 *Francuske stipendije...* ND, 5. VII. 1928., 4.

95 *Veličanstven i zanosan doček francuske ratne mornarice*. 9. XII. 1929., 3.; *Novo francusko odlikovanje monsijoru Buliću*. ND, 22. XII. 1929., 3.

96 *Francuski konzulat*. ND, 15. IX. 1930., 6.

97 *Izmjena u francuskom konzulatu*. ND, 23. XI. 1931., 6.

98 *Parobrod „De Grasse“ i francuski ljekari*. ND, 19. IV. 1933., 2.; *Zahvala francuskog konzula*. ND, 22. IV. 1933., 6.

U vrijeme djelovanja De Campagnaca u Splitu, Cercle je svečano proslavio desetu obljetnicu postojanja. Francuski praznik 14. srpnja proslavljen je banketom u Hotelu Bellevue u Omišu u nazočnosti De Campagnaca i novog konzula MILONA DE PEILLOTA. (Njegovo ime tisak navodi svaki put drugačije: Milon de Peilon, Melion de Peillon).⁹⁹

Povodom godišnjice primirja u Prvom svjetskom ratu, 11. studenoga, novi konzul je zajedno sa suprugom priredio primanje („dali čaj“) u salonima palače Croatia kojemu su nazočili najistaknutiji Splicićani. Tom prigodom konzul je predao odličja Legije časti banu Jablanoviću, bivšem banu dr. Ivi Tartagli i bivšem gradonačelniku dr. Jakši Račiću, u povodu desete obljetnice Cerclea.¹⁰⁰

Za rad u Cercleu već su ranije odlikovani predsjednik dr. Ivo Stalio i Eleonora Tartaglia, a odličje je dobio i odvjetnik dr. Josip Barbieri kao jedan od utemeljitelja Cerclea.¹⁰¹ Konzul je službovao u Splitu samo nekoliko mjeseci, već u veljači 1934. upućen je u Konningsberg. Umjesto njega, imenovan je novi francuski generalni konzul GASTON SOUPEY kojega je do stupanja na dužnost mijenjao tajnik, Marc Bovet.¹⁰²

Cercle je odmah po dolasku novog konzula priredio veliko primanje u njegovu čast. GASTON SOUPEY je stupio u diplomatsku službu prije početka svjetskog rata. Nakon staža u ministarstvu vanjskih poslova u Parizu, dodijeljen je delegaciji u Budimpešti. U vrijeme bosansko-hercegovačke krize postao je član delegacije u Beogradu i na toj dužnosti ostao od prosinca 1908. do ožujka 1909. godine. Nakon toga, prvo je dodijeljen veleposlanstvu u Berlinu, zatim odlazi u Smirnu pa u Meksiko kao tajnik veleposlanstva. Po završetku rata 1919. dodijeljen je delegaciji u Hagu. Po povratku iz Haga radio je u ministarstvu vanjskih poslova, u odjeljenju za promidžbu u inozemstvu. Od 1931. godine bio je tajnik veleposlanstva u Berlinu, a zatim ga je vlada poslala u Split.¹⁰³

Soupey se odmah prihvatio posla, zajedno s činovnicima konzulata dočekao je francuske šumare i sudjelovao u redovitom godišnjem izletu u organizaciji Cerclea. Naime, Cercle je svake godine priređivao veliki izlet i u lipnju

99 *Sinoćnji banket prijatelja*. ND, 15. VII. 1933., 6.

100 *Svečanost u francuskom konzulatu*. ND, 11. XI. 1933., 3.

101 *Odlikovanje*. ND, 9. VIII. 1927., 4.; *Francusko odlikovanje*. ND, 16. V. 1930., 6.; *Francusko odlikovanje*. ND 4. XII. 1933., 3.

102 *Odlazak francuskog konzula*. ND, 15. II. 1934., 6.; *Izmjena francuskog konzula u Splitu*. ND, 20. II. 1934., 5.

103 *Sutrašnji prijem u Cercleu*. ND, 20. IV. 1934., 6.

1934. posjetili su Dugi Rat, Kraljevac i Makarsku. Članovi Cerclea bili su i Francuzi, direktori u Dugom Ratu i u HE Kraljevac.¹⁰⁴

U lipnju je u salonima konzulata organizirana svečana predaja velike zlatne medalje Ligue Marittime dr. Tartagli. Nekoliko mjeseci poslije, Soupey je uručio ordene Legije časti ing. Mihovilu Kargotiću i prof. Josipu Baraču. Tijekom boravka u Splitu, Soupey je predao francuska odličja i upravniku policije Magazin, kap. Jendu Čižeku, prof. Dušanu Mangeru i prof. Niki Stipčeviću.¹⁰⁵

Soupey se brzo uključio i u društveni život Splita. Zajedno s tajnikom Bovetom posjećivao je kulturne događaje u gradu, tako je u Salonu Galić posjetio izložbu slikara Joze Boterija i kupio dvije slike.¹⁰⁶

Najveći francuski praznik konzulat je prvi put najavio oglasom na dva jezika: francuskom i hrvatskom.¹⁰⁷ Soupey je zajedno s članovima francuske kolonije i uglednim ličnostima u gradu organizirao svečano primanje kojem su nazočili predstavnici vlasti, vojske, Crkve, strani konzuli i članovi Cerclea. Servirana je zakuska, a jedan mali orkestar svirao je jugoslavensku i francusku glazbu. Primanje je završilo Marseljezom. Cercle se također uključio u obilježavanje praznika organizirajući večernji izlet po moru parobrodom „Dubrovnik“ u vremenu od 20 do 24 sata.¹⁰⁸ Sam konzulat bio je rasvijetljen trobojnim žaruljama koje su instalirali radnici Električnih poduzeća.¹⁰⁹

Unatoč brojnim aktivnostima konzula, konzulat je redovito obavljao svoje tekuće poslove, poput upisa u vojnu evidenciju francuskih državljana ili davanja raznih obavijesti budućim iseljenicima u Francusku. Tako je u studenom 1934. godine, na zahtjev francuskog ministra rada, pozvao radnike da se ne sele u Francusku prije nego što dobiju potrebne dozvole od francuskih nadležnih tijela.¹¹⁰

Tijekom 1935. godine Split su posjetili predstavnici francuske pomorske organizacije LM i dio flote, a Soupey je zajedno s članovima Cerclea poduzeo sve kako bi im boravak bio što ugodniji.¹¹¹

104 *Izlet CFY u Dugi Rat, Kraljevac i Makarsku.* JD, 5. VI. 1934., 5.

105 *Svečana predaja francuskog odlikovanja LM.* JD, 8. VI. 1934., 5.; *Predaja Legije časti.* JD, 25. II. 1935., 6.; *Odlikovanje.* ND, 8. II. 1937., 6.; *Odlikovanje.* ND, 12. III. 1937., 6.

106 *Francuski konzul na izložbi slika.* JD, 18. VI. 1934., 5.

107 *Consulat de France/ Francuski konzulat.* ND, 12. VII. 1934., 6.

108 *Proslava 14. jula u Splitu.* ND, 14. VII. 1934., 2.

109 *Francuski narodni praznik.* ND, 14. VII. 1934., 6.

110 *Francuski konzulat po..* ND, 19. XI. 1934., 6.

111 *Oduševljen doček predstavnika LM.* JD, 23. IV. 1935., 5.; *Dolazak francuske flote.* JD, 21. V. 1935., 6.

Svih tih godina, Cercle nije zapostavljao svoje aktivnosti. Redovito su održavana brojna predavanja istaknutih intelektualaca, poput prof. Raymonda Warniera, dugogodišnjeg direktora Francuskog instituta u Zagrebu, književnika Drage Ivaniševića, skladatelja Borisa Papandopula i drugih, a od 1938. Madelline Epron, buduća splitska snaha, bila je često predavač.

Godišnje tečajeve francuskog jezika, od početnih do naprednih, pohađalo je dosta građana Splita. U ljeto 1935. godine organizirani su ferijalni trodnevni tečajevi francuskog jezika i literature. Krajem 1936. organizirano je francusko-jugoslavensko dječje „obdanište“ u Vili Tadić na Bačvicama koje su vodile Francuskinje.¹¹²

Cercle je imao odsjek i u Dugom Ratu pa su tamošnji Francuzi organizirali proslave Božića u tvornici i dijelili darove djeci radnika.¹¹³

Od 1. kolovoza 1936. konzulat je na novoj adresi, u kući Ciciliani, Jurja Biankinija 14.¹¹⁴ U kolovozu 1936. godine francuski publicist Raoul Labrie napisao je članak u kojem smatra da je francuska kulturna promidžba u Jugoslaviji slabo organizirana i financirana u odnosu na rastuću njemačku propagandu. Stoga je predložio ukidanje splitskog konzulata kako bi se s njegovim proračunom pomogla francuska kulturna promidžba.¹¹⁵

Na sreću, nitko nije ozbiljno razmatrao njegov prijedlog i konzulat je normalno radio i dalje. Konzul Soupey je čak započeo s novom praksom obilježavanja Nove godine u konzulatu primanjem za pripadnike francuske kolonije i prijatelje.¹¹⁶

U veljači 1938. godine Split je napustio dugogodišnji tajnik konzulata Marc Bovet sa suprugom. U gradu je imao dosta prijatelja i uživao veliki ugled to tim više što su on i supruga naučili hrvatski jezik. Prigodom odlaska poklonio je veći broj knjiga Gradskoj biblioteci.¹¹⁷

U travnju 1940. Gaston Soupey napustio je Split i tom prigodom je u Cercleu organizirano oproštajno primanje. Novi konzul bio je RENE GAU-THRIN.¹¹⁸

112 *Ferijalni tečaj francuskog jezika...* JD, 2. VIII. 1935., 5.; *Francusko-jugoslavensko dječje obdanište...* ND, 5. I. 1937., 6.

113 *Božić u tvornici La Dalmatienne.* JD, 24. XII. 1935., 5.

114 *Preseljenje francuskog konzulata.* JD 31. VII. 1936.

115 *Ukidanje francuskog konzulata u Splitu?* JD, 21. VIII. 1936., 5.

116 *Nova godina u konzulatu.* JD, 29. XII. 1936., 5.

117 *Odlazak Marca Boveta.* ND, 16. II. 1938., 5.

118 *Ispraćaj francuskog konzula Soupey i doček novog.* ND, 3. V. 1940., 6.

Premda je već počeo Drugi svjetski rat, Cercle nije prestajao s uobičajenim aktivnostima. Jedino je 14. srpnja, „radi iznimnih prilika“ proslavljen skromno bez primanja. Iako bolestan, konzul je s kćerkom posjetio Cercle gdje je održana minuta šutnje za pale francuske junake.¹¹⁹

Nakon napada na Jugoslaviju i uspostave NDH, francuski konzul Rene Gautherin službeno je posjetio novopostavljene ustaške dužnosnike: ustaškog ministra za Dalmaciju Edu Bulata i ustaškog povjerenika Antu Luetića.¹²⁰ Nekoliko dana kasnije nazočio je, zajedno s argentinskim konzulom, proslavi Hitlerova rođendana.¹²¹

Novo doba prestalo je izlaziti dana 23. travnja 1941. tako da nemamo podatak kada je konzul napustio grad.

VELIKA BRITANIJA

Od srpnja 1922. godine u Splitu djeluje konzularna agencija Velike Britanije, a za konzularnog agenta postavljen je NIKOLA PERIĆ, inače upravitelj filijale Narodne banke u Splitu.¹²²

Nikola Perić rođen je u Boki kotorskoj, ali se rano s roditeljima preselio u Kairo gdje je završio trgovačke nauke i poslije radio u različitim novčarskim zavodima. Godine 1914. vratio se u domovinu i do rata bio zaposlen u Austro-ugarskoj državnoj banci. Rat je, kao konfiniran, najvećim dijelom proveo u Mostaru. Nakon rata bio je zaposlen u Srpskoj centralnoj banci u Sarajevu, a potom je stigao u Split i bio upravitelj filijale Narodne banke sve do umirovljenja 1929.¹²³

Konzularna agencija u Splitu redovito je obilježavala rođendan engleskog kralja Georgea V., obljetnicu njegova vladanja, rođendan kraljice Marije i to podizanjem zastave na zgradi agencije, ali i domjenkom koji su pohodili drugi konzuli, predstavnici vlasti i ugledni splitski građani.¹²⁴

Dijelovi britanske sredozemne eskadre, stacionirane na Malti, počeli su od 1924. godine redovito posjećivati Split i u njemu ostajali po nekoliko dana. Već od prvog dolaska 1924. godine, Perić je aktivno sudjelovao u njihovim dočecima, posjećivao ih je prilikom dolaska u luku, pratio u službene obilaske

119 *Francuski narodni blagdan*. ND, 15. VII. 1940., 6.

120 *Posjete kod povjerenika poglavnika i ustaškog povjerenika*. ND, 19. IV. 1941., 6.

121 *Proslava Hitlerovog rođendana u Splitu*. ND, 21. IV. 1941., 6.

122 *Konzularni agent Velike Britanije*. ND, 18. VII. 1922., 5.

123 *Umro Nikola Perić*. ND, 1. VII. 1938., 4.

124 *Engleska zastava*. ND, 4. V. 1923., 2.; *Primanje u konzulatu*. ND, 31. V. 1929., 4.

gradskih vlasti, nazočio svečanim večerama, plesovima, pratio časnike u obilasku splitskih sportskih klubova i sl.¹²⁵

Početkom 1926. godine izmijenjen je konzularni status Nikole Perića, više nije bio konzularni agent već je imenovan počasnim vicekonzulom Velike Britanije.¹²⁶ Prostorije konzulata bile su u palači Narodne banke na Aleksandrovoj poljani 1. U kolovozu iste godine, odlukom engleskog poslanstva u Beogradu, određena je teritorijalna nadležnost svih konzulata u našoj državi. Uz zagrebački, beogradski, sarajevski i skopski, djelovao je i gruški konzulat pod koji je spadala Zetska (osim istočnog dijela), Dubrovačka i Splitska oblast. Nakon nove administrativne podjele Kraljevine Jugoslavije, godine 1930. izmijenjena je teritorijalna nadležnost engleskih konzulata. Osim konzulata u Beogradu i Sarajevu, postojao je i konzulat u Zagrebu pod koji su spadale Dravska, Savska i Primorska banovina.¹²⁷

Godine 1929., nakon umirovljenja Nikole Perića, konzulat je djelovao u njegovoj kući, na adresi Lastovski prilaz.¹²⁸ Među uobičajenim konzularnim poslovima bilo je izdavanje viza putnicima za Veliku Britaniju.

Nakon sporazuma sklopljenog između Velike Britanije i Ministarstva vanjskih poslova u Beogradu, ukinuta je obveza viziranja za svako putovanje, već je viza vrijedila šest mjeseci, a u vrijeme održavanja velike izložbe engleske industrije u Londonu, konzulat je za posjetitelje izdavao besplatne vize.¹²⁹

Nikola Perić bio je konzul u vrijeme smrti engleskog kralja Georgea V. Čim je u Split stigla vijest o kraljevoj smrti, na zgradi engleskog konzulata izvješena je zastava na pola stijega s crnim florom što su slijedili i drugi konzulati. Konzulu Periću usmeno su ili pismeno izrazili sućut brojne ličnosti, od bana Jablanovića, predsjednika općine Split ing. Kargotića, do biskupa Bonefačića, zapovjednika splitskog garnizona generala Varjačića, predstavnika mornarice, svih stranih konzula u Splitu itd.¹³⁰

Kada je novi engleski kralj Edvard VIII. u ljeto 1936., jahtom „Nahlin“ obilazio jadransku obalu, nije se, na žalost, skrcao u Splitu tako da ga konzul

125 *U počast engleske flote*. ND, 20. IX. 1928., 5.

126 *Iz engleskog konzulata*. ND, 10. I. 1926., 4.

127 *Nadležnost engleskih konzulata u našoj državi*. ND, 15. VIII. 1926., 5.; *Teritorijalna nadležnost engleskih konzulata u Jugoslaviji*. ND, 27. VIII. 1930., 5.

128 *Rodendan engleskog kralja*. JD, 3. VI. 1935., 6.

129 *Novo viziranje pasoša*. ND, 26. VIII. 1925., 5.; *Izložba engleske industrije u Londonu*. ND, 7. II. 1927., 6.

130 *Smrt engleskog kralja Đure V*. JD, 21. I. 1936., 1.; *Žalost za engleskim kraljem*. Isto, 6.; *Saučešća engleskom konzulu*. JD, 25. I. 1936., 6.

Perić nije mogao pozdraviti. Jedino je zajedno s predstavnicima vlasti dočekaio ministra rata lorda Duff-Coopera, osobnog kraljeva prijatelja koji je nastavio ploviti zajedno s kraljem.¹³¹

U rujnu iste godine u Split su stigli vojvoda i vojvotkinja od Kenta, zajedno s brodovlasnikom Božom Bancem i njegovom suprugom. Dočekali su ih konzul Perić i prof. Josip Barač koji im je bio vodič po splitskim znamenitostima, ateljeu kipara Meštrovića i po Marjanu.¹³²

Nakon duge i teške bolesti, dana 1. srpnja 1938., umro je u Splitu, u 54. godini, konzul Nikola Perić.¹³³ Pokopan je na groblju Lovrinac, ispraćen od predstavnika vlasti i velikog broja građana. Među vijencima bili su vijenac engleskog posla-nika u Beogradu, engleskog konzula u Sarajevu i splitskog konzularnog zbora.¹³⁴

Nakon njegove smrti, vicekonzulat Velike Britanije privremeno je zatvo-ren, poslove je umjesto njega obavljao konzulat u Dubrovniku.¹³⁵ U studenom je vicekonzulat u Splitu ponovno otvoren. Na čelu je bio ing. GABRIEL MAJ-CEN koji je uredovao na adresi Francuska obala 2 u vremenu od 9 do 12 i od 16 do 18 sati.¹³⁶

U srpnju 1939. godine, vlada Velike Britanije ukinula je konzulat u Sa-rajevu i preselila ga u Split. Sarajevski konzul Mc I. E. WIBERT postao je britanski konzul u Splitu. Zajedno s njim stigli su i svi ostali članovi konzulata kao i veliki arhiv s inventarom.¹³⁷

Konzul Wibert sa suprugom bio je dosta aktivan i u društvenom životu Splita, osobito u Udruženju prijatelja Velike Britanije i SAD-a koje ga je 1940. godine izabralo za počasnog predsjednika Udruženja.¹³⁸

Unatoč započinjanju Drugog svjetskog rata, Wibert je i dalje ostao u Spli-tu, premda je britanska vlada krajem 1940. pozvala svoje državljane da napu-ste Split. Nakon toga otišla su tri britanska državljana.¹³⁹

Dana 6. travnja 1941. napadnuta je Jugoslavija, a 13 dana poslije konzul Wibert sa suprugom, vicekonzulom Romanenkom i njegovom suprugom te

131 *Kralj Eduard VIII u Trogiru, Splitu, Starigradu i na Korčuli*. JD, 17. VIII. 1936., 1.

132 *Boravak vojvode i vojvotkinje od Kenta u Splitu*. JD, 10. IX. 1936., 5.

133 *Umro Nikola Perić*. ND, 1. VII. 1938., 4.

134 *Sprovod blg pk. Nikole Perića*. ND, 2. VII. 1938., 4.

135 *Oglas*. ND, 8. VII. 1938., 5.

136 *Kraljevski britanski konzulat u Splitu* ND, 25. XI. 1938., 6.

137 *Engleski konzulat u Splitu*. ND, 22. VII. 1939., 6.

138 *Glavna godišnja skupština Udruženja*. ND, 25. II. 1940., 7.

139 *Odlazak engleskih državljana*. ND, 4. XI. 1940., 6.

članovima konzulata Clarkom i Hamiltonom napustili su vlakom Split i otputovali za Sušak. Sa sobom su, prema pisanju tiska, odnijeli 80 kovčega. Nitko ih nije ispratio. Odlasku je prethodilo hapšenje konzula od strane talijanskih časnika koji su mu naredili da otputuje iste večeri.¹⁴⁰

Izgleda da su engleski konzuli bili interesantni splitskim kradljivcima. Tako je splitski tisak pisao o dvije provalne krađe kod Perića, ali ni Majcen nije bio izuzet jer su lopovi provalili u njegovu vilu na Mejama, Milorada Draškovića b.b.¹⁴¹

Udruženje prijatelja Velike Britanije i Amerike

Krajem 1934. godine radilo se na osnivanju jednog engleskog kluba u Splitu. Inicijator je bila grupa Splićana, prijatelja engleskog jezika, Engleske i Amerike, koja je smatrala da se i u Splitu treba osnovati takav klub kako bi se građanstvo moglo upoznati s engleskim jezikom, kulturom i tradicijom.¹⁴² Splitski ogranak Udruženja prijatelja Velike Britanije i Amerike osnovan je 16. prosinca 1934. u hotelu „Bellevue“. Na skupštini je izabran predsjednik Ivo Lupis-Vukić, te upravni i nadzorni odbor. Jedan od članova nadzornog odbora bio je i budući grčki počasni konzul dr. Dušan Urukalo.¹⁴³

Prve društvene prostorije bile su u Hotelu „Bellevue“, a od ožujka 1935. sele se u društveni dom „Jadrana“ u Bosanskoj 4. Od 1. listopada prostorije se nalaze u Sokolskoj ulici 2/II.¹⁴⁴

Od kraja travnja 1936. Udruženje se seli u zgradu Bračko-amerikanske banke, Narodni trg, ulaz Bernardov prolaz 1, a na Dan sv. Georgea, zaštitnika Engleske, 17. 4. 1940., svečano prelazi u novi prostor na Narodnom trgu broj 9.¹⁴⁵

Udruženje (ponekad se u tisku naziva i Društvo) tijekom je svoga djelovanja razvilo veliku aktivnost. U njegovim protorijama redovito su održavane konverzacijske večeri i brojna predavanja, uglavnom na engleskom jeziku, domaćih i stranih predavača, koncerti, čak i tečajevi igre bridge. U veljači svake godine održavan je veliki ples, a po okončanju godišnjih skupština i zajednička društvena večera. Udruženje je redovito priređivalo primanja u počast engle-

140 *Odlazak engleskog konzula*. ND, 21. IV. 1941., 6.; *Antifašistički Split*, n. dj. 38.

141 *Provalna krađa...* ND, 29. VIII. 1933., 6.; *Provalna krađa u Mejama*. ND, 30. I. 1939., 7.

142 *Osnivanje engleskog kluba u Splitu*. ND, 6. XII. 1934., 6.

143 *Udruženje prijatelja VB i Amerike*. ND, 17. XII. 1934., 6.

144 *Uprava Nove prostorije*. 3. IX. 1935., 6.; *Udruženja*. JD, 16. III. 1935., 6.

145 *Iz Udruženja*. JD, 29. IV. 1936., 6.; *Nove prostorije Udruženja*. ND, 17. IV. 1940., 5.

skih admirala i diplomatskih predstavnika u Beogradu, kao i zadušnice povodom smrti istaknutih ličnosti, npr. admirala Sir Williama Fishera. Posebne zadušnice za admirala priredio je i njegov osobni prijatelj prof. Josip Barač, a nazočio im je, osim konzula Perića, i cijeli splitski konzularni zbor.¹⁴⁶

Stalno se povećavao i fundus knjižnice Udruženja. Redovito su održavani tečajevi engleskog jezika za početnike i za naprednije polaznike.

U ožujku 1941. održana je posljednja godišnja skupština Udruženja. Udruženje je imalo 387 članova. Tečajeve engleskog jezika pohađalo je 137 polaznika. Tijekom posljednje godine održano je 36 predavanja, priredbi, dječjih zabava, primanja, gotovo da nije bilo večeri bez neke aktivnosti u Udruženju. Ivo Lupis Vukić bio je predsjednik Udruženja od osnivanja do početka rata.¹⁴⁷

AUSTRIJA

Potreba za postojanjem austrijskog konzulata u Splitu javila se ubrzo nakon završetka Prvog svjetskog rata. Dalmatinski poslovni krugovi smatrali su da je konzulat u Splitu nužno potreban i stoga su se obratili austrijskom poslanstvu u Beogradu s molbom da oni sa svoje strane poduzmu potrebne mjere. Poslanstvo u Beogradu izvijestilo je javnost da je prenijelo želju ovdašnjih poslovnih krugova Ministarstvu vanjskih poslova u Beču.¹⁴⁸

Nekoliko mjeseci kasnije, Ministarstvo vanjskih poslova Kraljevine SHS dalo je dr. JOSIPU BEROŠU, ravnatelju Gradske štedionice, eksekvaturu počasnog konzula Republike Austrije u Splitu s jurisdikcijom na području Splitske i Dubrovačke oblasti.¹⁴⁹

U rujnu je počasni konzulat počeo s radom. Djelovao je u prostoru Gradske štedionice na adresi Marmontova 9, a jedan od najčešćih poslova bilo je izdavanje putovnica i viza putnicima za Austriju koje se od sada obavljalo u Splitu, a ne više u Zagrebu.¹⁵⁰

Konzulat je tijekom 1924. godine preuzeo i zastupstvo Bečkog međunarodnog sajma, davao s tim u vezi sve potrebne informacije i radio na postupnom ukidanju viza posjetiteljima Sajma.¹⁵¹

146 *Zadušnice za admirala*. ND, 27. VII. 1937., 6.

147 *Glavna godišnja skupština Udruženja prijatelja VB i Amerike*. ND, 4. III. 1941., 4.

148 *Austrijski konzulat u Splitu*. ND, 27. VI. 1922., 5.

149 *Postavljenje austrijskog počasnog konzula u našem gradu*. ND, 23. V. 1923., 3.

150 *Viziranje pasoša za Austriju*. ND, 15. IX. 1923., 5.

151 *Postepeno ukidanje vizuma na pasošima*. ND, 21. XI. 1925., 5.

Konzulat je izvještavao javnost o političkoj situaciji u Austriji, često ublažavajući novinske članke o demonstracijama, nemirima i sl. Tako je povodom vijesti o nemirima u Beču i ostavci vlade, konzulat stavio u izlog Novog doba brzojav austrijskog poslanstva u Beogradu u kojem se sve te vijesti proglašavaju neistinitima. Ipak je nekoliko dana kasnije konzulat potvrdio da je željeznički, poštarski i brzojavni štrajk postojao, ali da je prekinut.¹⁵²

Nakon povlačenja s dužnosti ravnatelja Gradske štedionice 1929. godine, Beroš se povukao iz javnog života. Tisak više nije pratio rad austrijskog konzulata tako da nam nije poznato kada je prestao djelovati. U ožujku 1934., umjesto splitskog, javlja se austrijski konzulat u Zagrebu.¹⁵³

Dr. JOSIP BEROŠ bio je istaknuti građanin Splita, ali nismo uspjeli naći podatke o njegovu rođenju i školovanju. U knjizi „Il nuovo Schiesone Spalato“ za 1915. godinu nalazimo ga kao predsjednika Hrvatskog akademskog kluba (Club accademico Croato).¹⁵⁴

U burnim posljednjim danima Prvog svjetskog rata, kada je Austro-Ugarska prihvatila uvjete predsjednika Wilsona i zatražila separadni mir, u Splitu su održane velike narodne manifestacije na kojima je govorio i dr. Beroš. Dana 28. listopada 1918. u Hrvatskom domu u Splitu osnovana je Narodna garda sa zadatkom održavanja reda i mira u gradu, u koju se uključilo više od 200 građana Splita. Jedan od trojice vođa Garde bio je dr. Beroš koji je tada pročitao tekst zakletve.¹⁵⁵

U Splitu je 1. travnja 1920. održana skupština sokolske župe, likvidirana je bivša i osnovana nova sokolska župa Vojvoda Hrvoje. Za starješinu župe izabran je Beroš, nakon što se dr. Gajo Bulat zahvalio na časti.¹⁵⁶

Početak studenog 1919. u Vijeće općine Splita kooptiran je Beroš kao predstavnik društva Napredak i bio je prisjednik do 1926. godine.¹⁵⁷

Kao zamjenik načelnika Tartaglie, Beroš je bio član upravnog odbora Električnih poduzeća, u kojem je inače bio mali dioničar s ulogom od 10.000 dinara,

152 *Primamo od austrijskog konzulata*. ND, 2. IX. 1925., 4.; *Vijesti mjesnog austrijskog konzulata o stanju u Beču*. ND, 18. VII. 1927., 4.; *Iz austrijskog konzulata*. ND 20. VII. 1927., 4.

153 *Iz austrijskog konzulata u Zagrebu*. ND, 12. V. 1934., 5.

154 *Guida Schematica di Spalato, Spalato 1914.*, 79.

155 *Veličanstvene narodne manifestacije u Splitu*. ND, 29. X. 1918., 3.

156 *Skupština sokolske župe*. ND, 2. IV. 1920., 3.

157 Zdravka Jelaska-Marijan: *Grad i ljudi: Split 1918.-1941.*, Zagreb 2009., 70, 75.; *Odbor proširen kooptacijom*. ND, 7. XI. 1918., 5.

a 1929. preuzela ih je Općina. Također je bio među osnivačima tvornice boja i kemijskih proizvoda Duga d.s.o.j., te član uprave Bračko-amerikanske banke.¹⁵⁸

Tijekom 1928. po Splitu se počelo spominjati Gradsku štedionicu u negativnom kontekstu; pričalo se da je u nepovoljnoj financijskoj situaciji. U svibnju je održana burna sjednica Općinskog vijeća na kojoj je vijećnik dr. Gunio postavio pitanje načelniku Tartagli s tim u vezi. Tartaglia je branio rad Štedionice i njezina ravnatelja. Vijećnika Ivaniševića posebno je zanimala činjenica da je Štedionica dala garanciju Berošu na kredit koji je zaključio s drugom institucijom. Tartaglia je odgovorio da je Štedionica preuzela garanciju, ali se istovremeno uknjižila na Beroševu novogradnju na Plokitama (Put Plokita 9) koja je vrijedila dvostruko više od Beroševa duga.¹⁵⁹

O stanju i zlouporabama u Gradskoj štedionici te malverzacijama njezina ravnatelja pričao je cijeli Split. Načelnik Račić pokušao je, u interesu Štedionice i Beroša, riješiti situaciju. Prema izvještaju revizora, poslovanje Štedionice bilo je povoljno, dug Beroša iznosio je milijun i pol dinara, a sva njegova imovina procijenjena je na 1.792.600 dinara. Tema je u studenom ponovno došla na red sjednice Općinskog vijeća, a i Novo doba posvetilo joj je poseban tekst. Govorilo se o Berošu, direktoru najvažnijeg zavoda u gradu, te direktoru raznih gradskih poduzeća, koji je uživao puno povjerenje svojih pretpostavljenih i onda to povjerenje zlorabio.

Umjesto Beroša, ravnatelj Štedionice postao je Marko Kunej.¹⁶⁰

U zapisima don Frane Bulića nalazimo ime dr. Josipa Beroša kao člana masonske lože u Splitu.¹⁶¹ Zdravka Jelaska Marijan spominje ga i kao poznatog splitskog „hazardera“ koji je redovito posjećivao Hotel Salonae, poznat po igranju hazardnih igara.¹⁶²

ARGENTINA

Krajem 19. i početkom 20. stoljeća započelo je veće iseljavanje stanovnika Dalmacije u tu južnoameričku državu. Za razliku od drugih država sjeverne i južne Amerike, klimatske prilike u Argentini bile su slične onima u Dalmaciji.

158 Zdravka Jelaska-Marijan, n. dj., 152, 235, 239.

159 *Sinočnja burna sjednica Općinskog vijeća*. ND, 24. V. 1928., 3.

160 *Okolo Gradske štedionice u Splitu*. ND, 16. XI. 1929., 3, 4.

161 Arsen Duplančić, n. dj., 109.

162 Zdravka Jelaska-Marijan, n. dj., 434.

Osim toga, naši ljudi u Argentini najčešće su se zapošljavali kao zemljoradnici i obavljali poslove na koje su i inače bili navikli. I sama država Argentina kod useljavanja je izričito tražila takav profil radnika. Stoga je argentinska vlada dosta rano odlučila otvoriti svoja konzularna predstavništva u novonastaloj državi. Početkom veljače 1924. godine, splitski dnevnik *Novo doba* donio je vijest o otvaranju čileanskog konzulata u Splitu i imenovanju Rikarda Spangenbergova prvim konzulom u Splitu.¹⁶³ Vijest je bila djelomično točna; otvorao se argentinski, a ne čileanski konzulat, ali je ime konzula bilo točno navedeno.

Dana 21. ožujka u Split je stigao RIKARD SPANGEBERG SEGUL u pratnji svoga tajnika Diacoma Alfreda i smjestio se u Hotelu „Bellevue” gdje je čekao eksekvaturu od vlade Kraljevine SHS za vršenje konzularne službe u Splitu.¹⁶⁴

Krajem svibnja eksekvatura je konačno izdana i od 2. lipnja 1924. konzulat je počeo djelovati na adresi Stari Pazar 3/I. kat, a uredovni sati bili su od 10 do 12 i od 15 od 17 sati. Od lipnja 1926. prostorije konzulata nalazile su se u Nodilovoj ulici.¹⁶⁵

Krajem siječnja 1926. godine Rikard Spangeberg Segul odlazi na novu dužnost u Čile, a umjesto njega u Split dolazi ARGENTINO B. ROSSANI koji je ured preuzeo 1. veljače.¹⁶⁶ U svibnju je prvi put u Splitu proslavljen Dan nezavisnosti Republike Argentine, godišnjica oslobođenja od španjolskog gospodstva, na konzulatu je vijorila argentinska zastava, ali nije bilo svečanog primanja u konzulatu.¹⁶⁷

Kada je Rossani u rujnu otišao na dopust, mijenjao ga je EMIL PAVLOVIĆ-LUČIĆ, poštansko-brzozjavni činovnik u mirovini kao otpravnik poslova u konzulatu.¹⁶⁸

Rossani je aktivno sudjelovao u društvenom i kulturnom životu Splita; bavio se slikarstvom, arheologijom i numizmatikom, bio je ljubitelj prirode. U tisku je spomenut kao donator novčanih sredstava za izgradnju društvenog doma Primorskog planinarskog društva Dinara. Bio je gost na otvaranju splitskog Iseljeničkog kluba, prisustvovao svečanoj večeri koju je Klub priredio zaslužnom iseljeniku Al-

163 *Chilenski konzul u Splitu*. ND, 5. II. 1924., 4.

164 *Argentinski konzul Rikard Spangenberg Segul stigao jučer*. ND, 22. III. 1924., 4.

165 *Konzul RA*, ND, 29. V. 1924., 4.; *Konzulat RA*. ND, 1. VI. 1926., 5.

166 *Novi konzul RA*. ND, 7. II. 1926., 4.

167 *Dan nezavisnosti RA*. ND, 23. V. 1926., 5.

168 *Iz argentinskog konzulata*. ND, 7. IX. 1926., 5.

bertu Maranguniću uoči njegova povratka u Argentinu i tom prigodom održao „sjajan govor na kastiljanskom“, kako navodi novinar Novog doba.¹⁶⁹

Osim što je bio diplomat, Rossani je bio i poznati argentinski pjesnik. U tisku su objavljeni prijevodi nekoliko njegovih pjesama, a u lipnju 1927. godine tiskana je u Splitu prva knjiga na španjolskom „Nada. Ritmos“ koja sadrži 25 lirskih pjesama o kojima je osvrtno napisao dr. Josip Barač.¹⁷⁰

U lipnju iste godine, odlukom argentinske vlade imenovan je konzulom u Napulju. Prije odlaska, uputio je vlastima pismo zahvale, oprostio se sa splitskim prijateljima zahvaljujući na uslugama kako građanima Splita tako i vlastima.¹⁷¹

Nakon njega za konzula u Splitu imenovan je dr. ANGELO ROBERTO PIZZARO LASTRA, karijerni diplomat koji je prije dolaska u Split bio na dužnosti tajnika veleposlanstva u Paragvaju, Boliviji, Čileu i Panami.¹⁷²

I novi konzul ubrzo se uključio u društveni život grada. U veljači 1928. priredio je u restoranu „Slavija“ svečanu večeru u čast Ive Grisogona, generalnog konzula u Buenos Airesu. Nastavio je s obilježavanjem obljetnice oslobođenja Argentine, spomenom na otkriće Amerike koji su slavile sve južnoameričke države. Nekoliko mjeseci nakon izbora novog argentinskog predsjednika Irrigoyena, podignuta je u njegovu čast zastava na konzulatu.¹⁷³

Svi konzuli, pa tako i argentinski, bavili su se uobičajenim poslovima koji su proizlazili iz njihove osnovne funkcije. Jedno od važnijih pitanja bilo je ispunjavanje vojne obveze argentinskih državljana koji su živjeli na teritoriju Kraljevstva SHS. U siječnju 1927. godine iz konzulata je upućen opći poziv na vojnu obvezu prema kojemu se opraštao dosadašnji prekršaj vojnog zakona bjeguncima i onima koji su živjeli u izgnanstvu i nisu ispunili dužnost prema svojoj zemlji te zbog toga se nisu mogli vratiti u Argentinu. Prema pozivu, nakon što se prijave konzulatu, bit će im omogućen povratak u zemlju bez kaznene odgovornosti što neće biti slučaj nakon isteka roka za prijavu.¹⁷⁴

169 *Za izgradnju DPD „Dinara“*. ND, 10. VI. 1927., 4.; *Oproštaj iseljenika s Albertom Marangunićem*. ND, 28. X. 1926., 3.

170 *Jedan argentinski pjesnik u Splitu*. ND, 30. VI. 1927., 2-3.

171 *Arg. konzul Rossani*. ND, 8. VI. 1927., 4.; *Dosadašnji arg. konzul pjesnik Rossani*. ND, 25. VII. 1927., 4.

172 *Novi arg. konsuo*. ND, 20. VII. 1927., 4.

173 *Argentinski konzul*. 29. II. 1928., 4.; *RA slavi 118. obljetnicu oslobođenja*. ND, 24. V. 1928., 5.

174 *Poziv arg. podanicima*. ND, 25. I. 1927., 4.

Kako je Argentina bila među zemljama u koju su se useljavali naši građani, konzulat je obavljao i poslove vezane za emigraciju. Po Zakonu o iseljeništvu iz 1928., u Argentinu su se mogli useliti isključivo zemljoradnici. Za useljenje su morali dobiti svjedodžbu koju im je izdavao župan, te priložiti iznos od 50 dolara gotovine ili pismo od rodbine koja će ih prihvatiti.¹⁷⁵ Obveza o gotovini ukinuta je nakon nekoliko mjeseci. Krajem rujna 1928. Jakov Pendjer tiskao je u Novom dobu članak „Teško stanje naših iseljenika u Argentini“ na koji je reagirao konzul Pizzaro Lastra člankom „Kako je našem narodu u Argentini“ u kojem pobija navode Pendjera tvrdeći da se velika većina emigranata dobro uklopila u novu državu.¹⁷⁶

Odnosi između Argentine i Kraljevine Jugoslavije išli su uzlaznim tijekom što je rezultiralo podizanjem argentinskog generalnog konzulata u Beogradu na rang veleposlanstva.¹⁷⁷

Pizzaro Lastra se, poput svojih prethodnika, dobro uklopio u splitski društveni i kulturni život. U prosincu 1928. u salonu Galić održana je „kolektivna izložba slikara Čike Bonačija“. Tom prigodom tiskan je i katalog s priložima literata i kritičara. Jedan od autora bio je i Pizzaro Lastra koji je između ostalog napisao da je „Čiko u svaku sliku metnuo svoju dušu“.¹⁷⁸

U ožujku 1929. godine konzulat se seli u nove prostore, mezanin u Sinjskoj ulici broj 3, u kući Morpurgo.¹⁷⁹

Nove prostorije konzulata svečano su otvorene na argentinski narodni praznik, obilježavanje 119. obljetnice revolucije i nezavisnosti. Konzul dr. Pizzaro Lastra primao je čestitke od predstavnika vlasti, stranih konzulata i tiska koji su u velikom broju, zajedno s velikim brojem iseljenika-povratnika nazočili primanju. Već postojeće simpatije građanstva Splita koje je stekao boraveći u našoj sredini, dodatno su porasle konzulovim obraćanjem na hrvatskom jeziku koji je svladao u kratkom roku.¹⁸⁰

U prosincu 1930. godine konzulat je izvijestio zainteresirane o teškoj situaciji u zemlji i predložio da se ne useljavaju. To se ipak nije odnosilo na zemljoradnike i osobe koje su imale dozvolu Imigracijske generalne direkcije u

175 *Napomena iseljenicima u Argentinu*. ND, 29. II. 1928., 4.

176 *Kako je našem narodu u Argentini*. ND, 19. X. 1928., 5.

177 *Sve jače veze A. i J.* ND, 14. VIII. 1929., 4.

178 *Kolektivna izložba slikara Čike Bonačija*. ND, 10. XII. 1928., 2.; *Slikar Čiko i more*. ND, 19. XII. 1928., 2.

179 *A. konzulat*. ND, 5. III. 1929., 4.

180 *Argentinski narodni praznik*. ND, 25. V. 1929., 4.

Buenos Airesu. Za ulazak u zemlju oni su trebali priložiti svjedodžbu dobrog vladanja, zdravstveni list i svjedodžbu da se ne bave prosjačenjem. Za svaku svjedodžbu trebalo je platiti 600 dinara te za vizu još 180 dinara.¹⁸¹

Nakon četiri godine boravka u Splitu, u proljeće 1931. Pizzaro Lastra odlazi iz Splita na novu dužnost budući da je imenovan konzulom u Carigradu. Napuštajući Split koji ga je u potpunosti prihvatio, obratio se u tisku javnosti rezimirajući godine svoga boravka. U članku ističe broj od preko 100.000 Jugoslavena koji su u Argentini pronašli novi život, te predlaže da se posveti pažnja poboljšanju međusobnih trgovačkih veza.¹⁸²

U siječnju 1932. godine argentinsko veleposlanstvo u Beogradu odredilo je teritorijalnu nadležnost konzulata u Splitu koji je bio nadležan za područje Primorske, Drinske, Dravske i Zetske Banovine.¹⁸³

ALFREDO SILVESTRINI, koji je kao konzul djelovao u Zagrebu od 1925. godine, došao je u Split i naslijedio Pizzaro-Lastru.¹⁸⁴ Kada se u Buenos Airesu pripremala velika prekomorska izložba koja je trebala predstaviti argentinske proizvode po Europi i Americi, konzul Silvestrini obratio se svojoj vladi s molbom da izložba posjeti Split i druge dalmatinske luke.¹⁸⁵ Povodom obilježavanja 123. obljetnice oslobođenja i neovisnosti tzv. „Majske revolucije“, konzul Alfredo Silvestrini objavio je u Novom dobu članak „Republika Argentina“ u kojem je upoznao javnost s argentinskom poviješću, borbom protiv Španjolske i sa sadašnjim stanjem u zemlji u kojoj je novu domovinu pronašao i oko 70.000 Jugoslavena.¹⁸⁶

U prosincu 1933., nakon tri godine boravka u Splitu, otišao je na novu dužnost.

Silvestrini je, djelujući u Zagrebu i Splitu, svojim radom, osobito na području gospodarstva, pridonio sklapanju brojnih jugoslavensko-argentinskih trgovačkih ugovora. U Splitu su on i njegova supruga Honoria bili poznati po pomaganju gradskoj sirotinji. Radio je i na poboljšanju kulturnih veza, posredovao između Sveučilišta u Zagrebu i Buenos Airesu oko razmjene medicinskih publikacija.¹⁸⁷

181 *Konzulat RA*. ND, 23. XII. 1930., 6.

182 *Argentina i Jugoslavija*. ND, 2. VI. 1931., 3.

183 *Arg. poslanstvo u Beogradu*. ND, 28. I. 1932., 5.

184 *RA*. ND, 24. V. 1933., 3.

185 *Arg. izložba u Splitu*. ND, 7. XI. 1933., 4.

186 *RA*. ND, 24. V. 1933., 3.

187 *Naše veze s Argentinom prošle god. su napredovale (razgovor s konzulom)*. ND, 5. I. 1934., 5.

U ožujku 1934. godine dužnost konzula u Splitu preuzeo je JUAN GAVAZZO-BUCHARDO.¹⁸⁸ Tisak je u rujnu naveo njegovo ime kao MANUEL BUHARD GAVAZZO.¹⁸⁹

Argentinski konzulat, koji je uređovao u Dubrovačkoj ulici, od 1. travnja 1935. seli na novu adresu, u vilu Antona Radića na Gripama, Prilaz Vojvode Mišića.¹⁹⁰

Juan Manuel Gavazzo-Buchardo otišao je krajem lipnja 1938. na novu dužnost, pomoćnika generalnog konzulata RA u Londonu, a kao i njegovi prethodnici, odlično se uklopio u splitski društveni i intelektualni život pokazujući talent za slikarstvo, oduševljen dalmatinskim pejzažima. Kao i u ranijim prilikama, do imenovanja novog konzula poslove konzulata vodio je tajnik Nikola Torbalo.¹⁹¹ Bivši konzul je, zajedno sa suprugom koja je tijekom boravka naučila hrvatski jezik, otputovao ispraćen od brojnih prijatelja i znanaca, kolega konzula i predstavnika engleskih i talijanskih parobrodarskih društava.¹⁹²

Od prvog rujna 1938. u Splitu počinje djelovati novi konzul CLORINDO A. MENDIETA koji je privatne stranke primao u hotelu „Ambasador“, a službene posjete u uredu konzulata, na adresi Sukojšanska ulica 18.¹⁹³

U travnju 1941. konzulat seli na novu lokaciju u vilu Gattin na Meštrovićevom putu (tisak nije zabilježio prethodnu selidbu iz Sukojšanske u Put Hajduk Veljka).¹⁹⁴ Konzul Mendieta nije poput drugih stranaca napustio Split po izbijanju rata, već je posjetio poglavnika dr. Edu Bulata, čestitao mu na postavljenju i zaželio sretnu budućnost novoj državi Hrvatskoj. Nekoliko dana kasnije, zajedno s francuskim konzulom, nazočio je proslavi Hitlerova rođendana u Splitu.¹⁹⁵

PARAGVAJ

Godine 1925. Split je dobio počasni konzulat Paragvaja. Paragvajska vlada imenovala je uglednog iseljenika ANTUNA ŠOLJANČIĆA počasnim konzulom. Braćanin iz Sutivana, Šoljančić je poput brojnih Dalmatinaca otišao

188 *Novi a. konzul.* 21. III. 1934., 6.

189 ND, 20. IX. 1934., 6.

190 *Konzulat Republike Argentine.* ND, 27. IV. 1934., 5.; *Konzulat Republike Argentine.* JD, 28. III. 1935., 5

191 *Odlazak a. konzula.* ND, 7. VII. 1938., 5.

192 *Odlazak a. konzula* 11. VII. 1938., 5.

193 *Iz argentinskog konzulata.* 15. IX. 1938., 6.

194 *Argentinski konzulat.* ND, 8. IV. 1941., 4.

195 *Argentinski konzul.* ND, 18. IV. 1941., 6.; *Proslava Hitlerovog rođendana.* ND, 21. IV. 1941., 6.

u Južnu Ameriku u potrazi za boljim životom i nastanio se u glavnom gradu države. U Paragvaju je boravio 35 godina, bavio se trgovinom i stekao imetak, oženio se Bračankom, također iz Sutivana i postao otac dvojice sinova. Odlučio se vratiti kući i paragvajska vlada imenovala ga je počanim vicekonzulom.¹⁹⁶ Nakon što je vlada u Beogradu dala eksekvaturu, počeo je rad konzulata.¹⁹⁷

BELGIJA

Belgijski konzulat djelovao je u Splitu od 1894. godine i to prvo kao konzularna agencija, a potom kao počasni konzulat na čelu kojeg bio je poznati splitski poduzetnik Cvjetko (Florio) Katalinić.¹⁹⁸

Budući da u tisku nismo pronašli vijest o otvaranju konzulata, za pretpostaviti je da je FLORIO KATALINIĆ nastavio obavljati dužnost konzula i u novoj državi.

Prva je vijest o djelovanju konzulata iz 1926. godine u kojoj se detaljno izvješćuju zainteresirani stanovnici Dalmacije koji žele emigrirati u Belgiju radi rada u rudnicima i sl. Kako gospodarske prilike tih godina nisu bile povoljne, belgijsko veleposlanstvo u Beogradu tražilo je od zainteresiranih osoba da prijave šalju preko konzulata u Splitu zajedno s potrebnim dokumentima: uvjerenjem o dobrom ponašanju, liječničkom svjedodžbom, ugovorom za posao itd. Stanje nije bolje ni sljedeće godine, pa konzulat više nije uopće izdavao vize, osim ako se buduće zaposlenje nije moglo dokazati prema belgijskim propisima.¹⁹⁹

U ljeto 1928. godine počasni konzul Florio Katalinić dao je ostavku na svoju dužnost koja je uvažena. Belgijska kraljevska vlada, umjesto njega, za počasnog je konzula imenovala njegova sina LJUBOMIRA koji je, nakon dobijanja eksekvature, preuzeo dužnost.²⁰⁰

Već u listopadu iste godine Split je posjetila belgijska vojna delegacija na čelu s generalom Duboisom. Pozdravio ih je Katalinić i predstavnici vojnih i civilnih vlasti.²⁰¹

196 *Vicekonsuo Paraguaya u Splitu*. ND, 16. V. 1925., 4.

197 *Konzul Paraguaya u Splitu*. ND, 19. VII. 1925., 5.

198 G. Tudor: *Konzulati i konzuli u Splitu...* n. dj. 42.

199 *Putnicima za Belgiju*. ND, 28. IV. 1926. 5.; *Uposlenje naših radnika u inozemstvu*. Isto, 16. III. 1929., 5.

200 *Promjena u Belgijskom konzulatu*. Isto, 5. IX. 1928., 4.

201 *Dolazak belgijske delegacije*. ND, 10. X. 1928., 4.; *Sinoćnji doček belgijskoj vojnoj delegaciji u Splitu*. ND, 14. X. 1928., 1.

U Šibeniku je u isto vrijeme djelovao belgijski vicekonzulat na čelu s vicekonzulom Jadronjom pa su u njemu redovito održavane svečanosti povodom obljetnice oslobođenja Belgije.²⁰²

Belgija je tijekom 1930. godine svečano je proslavila 100. obljetnicu neovisnosti kojoj je splitski tisak posvetio nekoliko članaka, ali nismo našli vijesti o održanim proslavama u Splitu.²⁰³

U studenom 1933. na belgijskom konzulatu kod Obale sv. Frane, kao i na svim drugim konzulatima izvijesena je zastava povodom rođendana kralja Alberta I. U veljači 1934. godine poginuo je belgijski kralj Albert I. Tisak je obavijestio o žalosti u belgijskom konzulatu, ali onom u Šibeniku.

Na konzulatu se vijala zastava na pola stijega s crnim florom, a balkon konzulata bio je zastrt crnim platnom. U rujnu 1935. tragično je nastradala i belgijska kraljica Astrid. U znak počasti za preminulom kraljicom, na belgijskom i svim drugim konzulatima u Splitu, kao i na državnim uredima izvijesene su zastave na pola koplja obavijene crnim florom.²⁰⁴

Vicekonzulat je obavljao svoje tekuće poslove. Tako je potencijalnim izvoznicima žita, vina i drugih proizvoda naloženo da uz fakturu robe obvezatno dostave i svjedodžbu o podrijetlu robe, koja će se vizirati u luci ukrcaja uz plaćanje potrebnih taksa.²⁰⁵

Katalinić je u veljači 1932. uputio banu, lokalnim vlastima i ustanovama dopis upućen od belgijskog ministarstva vanjskih poslova u kojem se upozorava na *Academiju Commerciale* iz Liegea i njezine diplome i doktorate koji nisu priznati u Belgiji.²⁰⁶

U svibnju 1940. godine Belgija je kapitulirala. Njemačka je vlada ukinula diplomatska predstavništva u Belgiji, Holandiji, Luksemburgu i Norveškoj, budući da je od tada sve išlo preko njemačkog ministarstva vanjskih poslova, svi diplomatski predstavnici morali su se povući do 15. srpnja.²⁰⁷

202 *Belgijske svečanosti u Šibeniku*. ND, 19. VIII. 1929., 2.; *Belgijska svečanost*. Isto, 5. IV. 1932., 4.

203 *100 godišnjica nezavisnosti B*. ND, 18. III. 1930., 4.; *Kraljevina Belgija...* ND, 25. VII. 1930., 2.

204 *Na belgijskom konzulatu*. ND, 27. XI. 1933., 6.; *Žalost u belgijskom konzulatu*. Isto, 20. II. 1934., 4.; *Počast pokojnoj kraljici Astrid*. JD, 3. IX. 1935., 6.

205 *Uvoz robe u Belgiju*. ND, 26. XI. 1930., 6.

206 *Upozorenje o jednom belgijskom zavodu*. ND, 14. III. 1932.

207 *Ukidanje diplomatskih predstavništva...* ND, 1. VII. 1940., 4.

NJEMAČKA

Krajem dvadesetih godina Njemačka se okreće prema Balkanu, pripremajući ugovore o prijateljstvu i trgovačke ugovore s Jugoslavijom. Kako bi se te veze mogle uspješno odvijati, Njemačka je 1927. godine odlučila osnovati u Splitu svoj vicekonzulat, a počasnim vicekonzulom imenovan je MIHOVIL JANKOVIĆ, ravnatelj filijale Prve hrvatske štedionice u Splitu, koji je kao iskusan gospodarstvenik mogao doprinijeti razvitku trgovačkih i drugih veza između Dalmacije i Njemačke i to na obostranu korist.²⁰⁸

Konzul nije mogao službeno početi s radom prije pribavljanja egsekvature iz Beograda. Stoga su putnici za Njemačku morali ići u konzulat u Sarajevu koji je bio teritorijalno nadležan za Dalmaciju i Crnu Goru, a ne u Zagreb što bi im bilo mnogo jednostavnije. Tisak je predložio da, Janković, nakon dobivanja eksekvature, odmah zatraži od njemačke vlade ovlaštenje za izdavanje viza.²⁰⁹

Krajem travnja 1929. u Jugoslaviju su došli članovi općeg njemačkog automobilskeg udruženja iz Münchena, njih oko 400 sa 120 automobila (prvi put u Splitu je viđeno toliko automobila). Nakon obilaska brojnih gradova, stigli su u Split gdje im je priređen izuzetno svečan doček. Novo doba je na prvoj strani objavilo pozdrav njemačkim gostima na hrvatskom i njemačkom jeziku. U ime njemačkog konzulata, goste je na njemačkom pozdravio konzul Janković koji je iskoristio i ovu prigodu da se založi za razvitak međusobnih trgovačkih i industrijskih veza.²¹⁰

U svibnju 1930. godine Split je posjetilo odjeljenje njemačke ratne mornarice: admiralski brod „Konigsberg“ i šest torpiljarki pod zapovjedništvom admirala Gladischa. Kako se u to vrijeme u Splitu nalazila kraljica s prinčevima, brodovi su prvo otplovili do pansiona „Šiler“ i pozdravili kraljicu, a zatim se vratili u luku. Uz konzula Jankovića, na dočeku je bio i sarajevski konzul E.von Druffel. Po pomorskom ceremonijalu, brodovi su ih pozdravili sa sedam topovskih hitaca. Konzuli su pratili admirala i časnike tijekom službenih posjeta vlastima, organizirali su svečanu večeru za goste i članove njemačke kolonije iz Splita koja je posadi admiralskog broda poklonila sliku splitskog slikara Čike Bonačija.²¹¹

208 *Njemački vice-konzulat u Splitu*. ND, 7. VI. 1927., 5.

209 *Upozorenje onima koji putuju u Njemačku*. ND, 2. VIII. 1927., 5.

210 *Njemačkim gostima u Splitu – naš pozdrav*. ND, 23. IV. 1929., 1.; *Veličanstveni doček njemačkih automobilista u Splitu*. ND, 24. IV. 1929., 4.

211 *Njemačka flota u Splitu*. ND, 15. V. 1930., 2.; *Splitska njemačka kolonija...* ND, 22. V. 1930., 5.

U studenom je konzulat prvi put obilježio tzv. Njemački dan za poginule, posvećen sjećanju na žrtve poginule u ratu. (Spomen se obilježavao neposredno prije 11. XI. kada je potpisano primirje u Prvom svjetskom ratu.)²¹²

Konzul Janković bio je u siječnju 1933. žrtva provalnika. Naime, dok je cijela obitelj bila u stanu na drugom katu u ulici Vojvode Mišića 5, nepoznati provalnik ukrao je zlatninu u vrijednosti od 20.000 dinara i skočio s plijenom s visine od četiri metra.²¹³

Kao što je već spomenuto, svi konzulati vijali su zastave povodom velikih praznika, rođendana kraljevskih ličnosti i sl. Tako su povodom rođendana engleskog kralja Georgea V. podignute zastave na konzulatima pa je na njemačkom konzulatu prvi put izvješena hitlerovska zastava s „Hackenkreuzom“ – svastikom.²¹⁴

U proljeće 1936. Nijemci su glasali za novi Reichstag. Nijemci nastanjeni u Jugoslaviji glasali su na teretnom parobrodu „Eric Larsen“ koji se nalazio u Splitu. Kako se brod trebao nalaziti u neutralnim vodama, plovio je na udaljenosti od 6 Nm između Visa i Šolte, okrećući se u mjestu.

Konzulat je bio uključen u organizaciju izbora, a zubar dr. Rittman bio je član izborne komisije. Od 314 glasača, njih 310 glasalo je za Hitlera, a četiri listića bila su nevažeća.²¹⁵

U travnju je posjetio Split Von Papen, bivši kancelar Reicha. Kako se radilo o privatnom dolasku, nije primio nikoga iako mu se Janković stavio na raspolaganje.²¹⁶

Njemački filmaši su u lipnju 1937. godine u Splitu snimali film „Princeza koralja“ i tom prigodom priredili veliki banket u Pansionu „Šiler“ kome je nazočio i Janković sa suprugom.²¹⁷

S obzirom na sve veće zanimanje Njemačke za Split i Jugoslaviju, u kolovozu je vicekonzulat postao konzulat s Jankovićem na čelu.²¹⁸

212 *Njemački dan za poginule*. ND, 10. XI. 1930. 5.

213 *Velika krađa zlatnine*. ND, 9. I. 1933., 5.

214 *Zastave na konzulatima*. ND, 3. VI. 1933., 6.

215 *Glasanje za novi Reichstag*. JD, 27. III. 1936., 6.; *Glasanje Nijemaca na parobrodu*. JD, 30. III. 1936., 5.

216 *Fon Papen u Splitu*. JD, 7. IV. 1936., 5.; *Odlazak von Papena u Dubrovnik*. JD, 7. IV. 1936., 6.

217 *Banket njemačkih filmana*. ND, 12. VI. 1937., 6.

218 *Njemački konzulat u Splitu*. ND, 26. VII. 1937., 6.

Godine 1938. ponovno je organizirano glasovanje njemačkih državljana povodom plebiscita u Njemačkoj o pripojenju Austrije Njemačkom Reichu. Ovaj put, 500-600 Nijemaca glasalo je na putničkom parobrodu „General von Steuben“ koji je plovio u vodama oko Dubrovnika. Splitski je konzulat organizirao putovanje njemačkih državljana u Dubrovnik.²¹⁹

Godine 1940. pripremala se reorganizacija konzulata u Splitu. Iz Beograda je stigao dr. Unverfehrt, savjetnik u poslanstvu, koji ju je trebao provesti „s obzirom na činjenicu što se je u Banovini Hrvatskoj teritorij Ispostave banske vlasti protegao i na dubrovački srez“. Osim toga pripremalo se i pretvaranje počasnog u diplomatski konzulat.²²⁰

U rujnu je dugogodišnji počasni konzul Mihovil Janković dobio „Krst za zasluge drugog reda Ordena njemačkog orla“ kojim ga je odlikovao kancelar Njemačkog Reicha Adolf Hitler.²²¹

Dana 3. travnja 1941. njemački konzul VILLY UNVERFERT s dva činovnika konzulata napustio je Split. Iz te vijesti doznajemo da je on imenovan za prvog „pravog“ konzula u Splitu budući da tisak to nije zabilježio.²²²

Njemačka akademija u Splitu

U cilju promidžbe njemačkog jezika i kulture, Njemačka akademija u Münchenu otvorila je 1930. godine svoje podružnice u Beogradu, Zagrebu, Ljubljani, Sarajevu i Splitu. Na čelu splitske podružnice bio je vicekonzul Janković, a školom je više od dvije godine rukovodio prof. Robert Eicher. Radilo se o „Školi za njemački jezik“ koja je organizirala tečajeve jezika koje su vodili profesori Akademije. Već u siječnju 1931. godine počeo je s radom prvi tečaj njemačkog jezika, a u veljači organiziran je i drugi tečaj, za djecu. Nastava je počinjala u listopadu, a završavala u lipnju ispitima polaznika. Na kraju svake nastavne godine organizirane su „oprosne“ svečanosti na kojima su se dijelile diplome i knjige najboljim polaznicima.²²³

Škola je 1935. godine proslavila pet godina djelovanja u Splitu; u školskoj godini 1935./36. imala je 133 polaznika.²²⁴

219 *U srijedu će u Dubrovnik...* ND, 11. IV. 1938., 4., *Stigli njemački glasači.* ND, 14. IV. 1938., 4.

220 *Reorganizacija njemačkog konzulata u Splitu.* ND 3. VI. 1940., 6.

221 *Odlikovanje Mihovila Jankovića.* ND, 25. IX. 1940., 6.

222 *Antifašistički Split...* n. dj. 27.

223 *Tečajevi njemačkog jezika.* ND, 8. I. 1931., 6.; *Oproсна svečanost škole za njemački jezik u Splitu.* JD, 11. VI. 1935., 6.

224 *Prilikom otvaranja škole za njemački jezik.* JD, 21. IX. 1935., 7.

Akademija je organizirala i natječaje. Za rad o utjecaju Herdera na strane narode, splitski maturant Tade Drinković dobio je prvu nagradu – Humboltovu medalju i stipendiju za učenje njemačkog jezika u Njemačkoj.²²⁵

Osim tečajeva jezika, Akademija je organizirala redovita mjesečna javna predavanja o različitim temama, društvene zabave, „čajanke“ i izlete.

Akademija je imala svoju posudbenu knjižnicu sa 900 knjiga različitog sadržaja, časopise i dnevne novine.²²⁶

I nakon početka Drugog svjetskog rata, Akademija je i dalje organizirala tečajeve jezika i predavanja. U siječnju 1941. godine pripremala su se dva nova tečaja.²²⁷

ŠPANJOLSKA

Španjolska vlada imenovala je KAJU REIĆA, zubnog liječnika vicekonzulom Kraljevine Španjolske u Splitu u rujnu 1928. Konzulat je počeo djelovati 15. studenog 1928. u Sumpornoj ulici 4 s radnim vremenom od 17 do 19 sati. Područje djelovanja konzulata protezalo se na teritorij Dalmacije i Crne Gore (Splitska, Dubrovačka i Zetska oblast), a konzulat je obavljao sve poslove iz konzularne nadležnosti, kao što su izdavanje putovnica, uvjerenja o državljanstvu, ovjera putnih isprava za podanike Kraljevine Španjolske i njezine kolonije, izdavanje i potvrđivanje svjedodžaba o porijeklu te viziranje putovnica.²²⁸

Splitski tisak često je pisao o Reiću i prije nego što je imenovan vicekonzulom, a i on sam dosta je ulagao u reklamiranje svoje osnovne liječničke djelatnosti.

U svibnju 1925. Reić je otvorio novi „zubni ambulatorij“ u Splitu što je po pisanju tiska predstavljalo novu tekovinu za grad, „opremljen najmodernijim uređajima iz Londona i New Yorka“. Reić je mlad otišao iz Splita, maturirao u Sjedinjenim Američkim Državama te kasnije studirao zubarstvo. Fakultet je diplomirao u Madridu i tamo je promoviran u zubnog liječnika. U Beogradu je 1924. nostrificirao diplomu, vratio se u Split i otvorio ambulantu za bolesti i anomalije zubi i usta.²²⁹

225 Nagrada Njemačke akademije. JD, 29. 6. 1936., 6.

226 „Cercle Franco-Yougoslave“ – „Deutsche Akademie“ – Udruženje prijatelja Velike Britanije i Amerike“. JD, 21. VIII. 1936., 5.

227 Njemačka akademija javlja... ND, 17. I. 1941., 7.

228 Španjolski vicekonzulat u Splitu. ND, 22. IX. 1928., 4.; Konzulat KŠ u Splitu daje do znanja. ND, 9. XI. 1928., 5.

229 Novi zubarski ambulatorij u Splitu. ND, 14. V. 1925., 5.

Dvije godine poslije, na Medicinskom fakultetu u Madridu položio je ispit iz „rontgenalogije” i u Splitu nastavio s obavljanjem prakse na adresi Sumporna ulica 4, kuća Vidović. Gotovo svakodnevno reklamirao se u tisku, jedan od oglasa bio je „Ambulatorij zubara Reića jedini je u državi koji je uredjen po američkom sistemu i snadbjeven sa svim modernim spravama“.²³⁰

U rujnu 1927. tiskao je oglas pod naslovom „Vulgarizacija zubarstva“ u kojem je Splićane optužio za nedostatak znanja o zubarstvu, zbog čega imaju brojne bolesti i komplikacije, a za to je optužio „dotične nazovi zubare koji nemaju ni pojma o modernom zubarstvu“. Stoga ga je skupina splitskih zubara tužila za klevetu. Kraljevski Okružni sud u Splitu 30. prosinca 1927. donio je presudu kojom je Reić proglašen krivim i osuđen na mjesec dana zatvora koji je zamijenjen kaznom globe u iznosu od 6000 dinara te plaćanjem ostalih troškova kao i da se o njegovu trošku objavi presuda u dnevniku *Novo doba*. Rješavajući po žalbama Reića i tužitelja, Sto sedmorice, Odjeljenje B, kao Kacioni sud u Zagrebu, donio je 6. lipnja 1928. presudu kojom nije prihvatio njihove žalbe, ali je Reić dužan platiti privatnim tužiteljima u ime materijalne naknade skupni iznos od 4000 dinara. Presuda je objavljena dana 27. IV. 1929. na prvoj stranici dnevnika *Novo doba*.²³¹

Unatoč tome, Reić je redovito obavljao svoje konzularne aktivnosti.

U Splitu je u lipnju 1929. prvi put izvršena izmjena zastave broda. Naime Parobrodarsko društvo „Boka“ prodalo je Španjolcima parobrod „Vojvodina“ (570 tona) koji je bio namijenjen prometovanju između Kanarskih otoka. Činu izmjene zastave nazočio je u ime Španjolske vicekonzul Reić, a u ime društva „Boka“, član uprave kap. Dabinović.²³²

Kulturne i gospodarske veze Jugoslavije i Španjolske povećavale su se zahvaljujući diplomatskim i konzularnim predstavnicima u objema državama. Jugoslavija je sudjelovala na Međunarodnoj izložbi u Barceloni, Split je bio zainteresiran da se u industrijsko-prometnom pogledu čim prije povežu dvije zemlje.

Počev od 1. studenog 1929., svi parobrodi koji su putovali na španjolski poluotok, Kanare, Baleare, Maroko i Gvineju, morali su sve potrebne isprave za viziranje dostaviti vicekonzulatu u Splitu koji je i dalje bio nadležan za sve ostale konzularne poslove na području Primorske i Zetske banovine.

230 ND, 27. IV. 1929., 1.

231 *U ime njegova Veličanstva Kralja*. ND, 27. IV. 1929., 1.

232 *Izmjena zastave broda*. ND, 20. VI. 1929., 5.

Istovremeno je, na prijedlog Reića, španjolski poslanik na dvoru u Beogradu Conde de Torrijas, imenovao MARKA NANNIJA, Reićeve suradnika i zamjenika u svojstvu vicekonzula u Splitu.²³³

Španjolska je vlada u kolovozu 1930. odredila nadležnost počasnog konzulata u Splitu koja se protezala na Primorsku i Zetsku banovinu.²³⁴

Kako je u prosincu 1929. potpisan trgovački ugovor između Kraljevine Španjolske i Jugoslavije, bilo je neophodno početi čim prije s njegovom realizacijom. Na sastancima sa španjolskim predstavnicima, Reić se zalagao za uspostavljanje brze redovite petnaestodnevne parobrodarske veze između Barcelone i Splita koju bi u početku sufinancirala država. Jugoslavija je u Španjolsku počela izvoziti cement i drvo, a postojale su i mogućnosti za izvoz poljoprivrednih proizvoda. Po mišljenju gostiju, iz Španjolske se moglo izvoziti osobito južno voće i to ne samo za Jugoslaviju već i za sve susjedne zemlje. S tim u vezi, oni su u kontaktima s vlastima predlagali Split kao veliku buduću uvozno-izvozna luku i najavili potrebu gradnje velikih skladišta i drugih potrebnih uređaja.²³⁵

U siječnju 1936. parobrodarsko poduzeće Eugen Matković uspostavilo je parobrodarsku prugu između naših i španjolskih luka. U veljači naredne godine, parobrod „Niko Matković“ dovezao je u Split 500 tona riže i 650 tona naranči iz neokupiranog Castellona što je predstavljalo prvu pošiljku od početka Građanskog rata u Španjolskoj.²³⁶

Godina 1932. nje počela sretno za konzula Reića. Naime, početkom siječnja, Reić je obavljajući konzularne poslove, otišao automobilom na službeni put u Dubrovnik. U želji da izbjegne sudar, skliznuo je u obližnji jarak, oštetio automobil i sam zadobio lakše ozljede. U Dubrovniku je popravio motor automobila i vratio se u Split. Nakon par dana automobilom se uputio u šetnju do Gubavice i usput doživio kvar na motoru, budući da u Dubrovniku nije bio dobro popravljen. Jedan mehaničar iz Zadvarja popravio je motor i Reić je uvečer krenuo iz Zadvarja prema Splitu s namjerom da sutradan automobil odveze do mehaničara. Međutim, na putu između Zadvarja i Omiša došlo je

233 *Konzulat Kraljevine Španije dava na znanje*. ND, 22. X. 1929., 4.

234 *Nadležnost španskih konzulata*. ND, 26. VIII. 1930., 2.

235 *Interes Španije za Jugoslaviju*. ND, 1. VI. 1930., 6.; *Trgovačke veze sa Španijom*. ND, 2. IX. 1930., 2.

236 *Uspostava nove trgovačke pruge*. JD, 4. I. 1936., 6.; *Uvoz španjolske robe preko Splita*. ND, 2. II. 1937., 6.

do eksplozije i motor je zahvatila vatra. Reić je, na sreću, iskočio iz automobila koji je planuo i pješice se uputio put Omiša, ali ga je putem pokupio jedan poznanik. Šteta na automobilu marke Lancia iznosila je 100.000 dinara, a auto je bio osiguran na 80.000.²³⁷

Prvi turisti iz Španjolske, grupa od 25 Španjolaca, stigla je u svibnju 1933. u Split, a Reić ih je vodio u obilazak grada i njegovih znamenitosti i uvečer u lokal na sevdalinke.²³⁸

Splitski slikar Dunaj Rendić, sin Ivana Rendića, izradio je 1934. godine „vrlo uspjeti“ portret Kaje Reića, „konzula španske Republike u Splitu“, u paradnoj konzulskoj odori. Slika je neko vrijeme bila izložena u izlogu trgovine Manojlović i Crvenković.²³⁹

Tijekom 1937. Reić je ordinaciju i konzulat premjestio na novu adresu, Francuska obala 6, na uglu Marmontove ulice.²⁴⁰

Osim poslova zubara i konzularnih poslova, Reić je bio i zakleti sudski tumač za španjolski jezik.²⁴¹

Premda je Kajo Reić imenovan počasnim konzulom u doba Kraljevine Španjolske, ostao je na toj funkciji i tijekom turbulentnih godina ukidanja monarhije, proglašenja parlamentarne republike, izbijanja građanskog rata koji je trajao tri godine. Na žalost, splitski tisak, od 1937. uglavnom je, preko reklama, pratio njegovu zubarsku djelatnost, o konzularnim aktivnostima nije bilo vijesti.

BOLIVIJA

ANTUN TOMETIĆ imenovan je, u ožujku 1928. godine, počasnim konzulom Republike Bolivije u Splitu, nakon što je od vlade u Beogradu dobio eksekvaturu.²⁴²

U lipnju 1930. godine u Boliviji je izbila revolucija. Revolucionari su zauzeli La Paz i druge veće gradove, a predsjednik Republike Siles napustio je grad (i

237 *Automobilska nesreća*. ND, 14. I. 1932., 6.; *Automobilska nesreća g. Kaje Reića*. ND, 26. I. 1932., 5.

238 *Španjolci u Splitu*. ND, 8. V. 1933., 6.

239 *Novi rad Dunaja Rendića*. JD, 19. VI. 1934., 6.

240 *Zubar Reić*. ND, 17. III. 1937., 6.

241 *„Jadran“ kalendar za godinu 1934*. Split, 119.

242 *Počasni konzul Bolivije u Splitu*. ND, 31. III. 1928., 4.

zemlju).²⁴³ Mjesec dana kasnije nova bolivijska vlada imenovala je za počasnog konzula MATEJA (MATU) SASUNIĆA, trgovca iz Splita. Mate Sasunić, rodom iz Vrboske, boravio je 25 godina u Boliviji i nakon povratka i nastanjenja u Splitu, imenovan je generalnim konzulom. Do završetka izgradnje vlastite zgrade u Starčevićевой ulici, Sasunić je uredovao u Plinarskoj ulici broj 17.²⁴⁴

Kao i svi drugi konzuli u Splitu, Sasunić je svake godine slavio narodni praznik Bolivije, tj. obljetnicu stjecanja nezavisnosti i to isticanjem zastave na konzulatu, ali nikad nije bilo posebnog primanja.²⁴⁵

Sasunić je bio aktivan u Jugoslavenskom iseljeničkom udruženju i na godišnjoj skupštini 1932. izabran je za prvog potpredsjednika.²⁴⁶

U travnju 1938. godine, ukazom predsjednika Bolivije, konzulat u Splitu podignut je na rang generalnog konzulata za cijelu državu.²⁴⁷

U travnju 1939. godine u Boliviji je došlo do državnog udara. Predsjednik Bolivije Buch ukazom je ukinuo ustav i proglasio Boliviju za totalitarnu državu. Istovremeno je ukinut parlament i svi postojeći zakoni.²⁴⁸ Nakon toga, u tisku više ne nalazimo vijesti o djelovanju konzulata Bolivije.

RUMUNJSKA

Od 1923. godine u Zagrebu djeluje rumunjski konzulat čija se nadležnost protezala i na Dalmaciju.²⁴⁹ Prvi dodir dr. IVE BULIĆA s Rumunjskom nalazimo u svibnju 1929. godine kada su grad posjetili rumunjski i čehoslovački ministri Male Antante sa skupinom diplomata i novinara. Dr. Ivan Bulić je u ime općine, u svojstvu prisjednika, bio jedan od domaćina i na banketu održao pozdravni govor. Ljubaznost i susretljivost koju je iskazao gostima rezultirala je odlukom rumunjske vlade o dodjeli odlikovanja, imenovavši ga „komendatorom ordena Rumunjske Krune“.²⁵⁰

243 *Revolucija u Boliviji*. ND, 27. VI. 1930., 3.

244 *Generalni konzul Republike Bolivije*. ND, 22. VII. 1930., 2.

245 *Bolivijski narodni blagdan*. ND, 5. VIII. 1931., 6.; *Bolivijski blagdan*. ND, 6. VIII. 1933., 4.

246 *Mate Sasunić prvi...* ND, 23. I. 1932.

247 *Konzulat Republike Bolivije*. ND, 6. IV. 1938., 6.

248 *Državni udar u Boliviji*. ND, 25. IV. 1939., 4.

249 *Rumunjski konzulat u Zagrebu*. ND, 15. II. 1923., 3.

250 *Srdačan doček ministara i novinara Male Antante u Splitu*. ND, 27. V. 1929., 4.; *Rumunjsko odlikovanje predstavniku Splita*. ND, 20. I. 1930., 3.

Dr. Ivo Bulić (1869. – 1950.) bio je istaknuti splitski odvjetnik, političar, pravni pisac i publicist. Završio je pravne znanosti u Beču; u početku je radio u odvjetničkom uredu dr. Ante Trumbića, a kasnije kao samostalan odvjetnik. Odvjetnički ured imao je na adresi Marmontova 3, gdje se, nakon imenovanja za počasnog konzula, nalazio i ured konzulata.

Bio je član Općinskog vijeća u više navrata, vršio je funkciju prisjednika, bio je i banski vijećnik, a obavljao je i druge poslove. Pisao je o pravnim, povijesnim i općekulturnim temama.²⁵¹

U lipnju 1930. godine, organiziran je izlet Rumunjskog autokluba u Jugoslaviju tijekom kojeg su posjetili Split i Dalmaciju. U organizaciju dočeka bila je uključena splitska automobilska sekcija i rumunjski konzul dr. Ivo Bulić i to je prvi put da se Bulić spominje kao konzul. Kolonu od tridesetak automobila Split je dočekaio izuzetno srdačno s banketom i govorima, među kojima se isticao onaj Bulića. Nažalost, kod Šibenika se dogodila teška prometna nesreća u kojoj je poginuo vozač, a putnici u automobilu zadobili su teže ili lakše ozljede. Bulić je odmah otišao u Šibenik i preuzeo na sebe sve poslove oko organizacije sprovođa vozača i brige o ozlijeđenima.²⁵² Nakon povratka u Split, konzul Bulić javnosti je prenio izraze zahvalnosti Rumunja koji su bili dirnuti iskrenom sućuti i pažnjom građana Splita i Šibenika.²⁵³

U veljači 1932. u Split je doputovala vojna delegacija rumunjskog kralja Karola radi predaje odlikovanja časnicima 54. pješadijskog puka.²⁵⁴

S obzirom na rodbinsku povezanost jugoslavenskog i rumunjskog dvora, konzul je, osim posjeta političkih i vojnih delegacija, imao susrete i s okrunjenim glavama. Dočekivao je kraljicu Mariju i njenu majku rumunjsku kraljicu, u pratnji kralja Karola II. obilazio Split i okolice.²⁵⁵

U rujnu 1937. godine u Splitu je boravila rumunjska topovnjača „Capitan Dumitrescu“ i sudjelovala u proslavi rođendana kralja Petra II.²⁵⁶

251 Petar Požar: *Znameniti i zaslužni Splitsani*. Split 2001., 70. Podaci o funkcijama su iz tiska.

252 Teška nesreća rumunjskih automobilista. ND, 10. VI. 1930., 4.; Sahrana rumunjskog šofera Mandisa. ND, 12. VI. 1930., 4.

253 *Iz rumunjskog konzulata*. ND, 12. VI. 1930., 6.

254 *Delegacija Kralja Karola u Splitu*. ND, 25. II. 1932., 5.

255 *Njihova Veličanstva naša i rumunjska Kraljica u Splitu*. ND, 21. IX. 1936., 3.; *Rumunjski Kralj Karol II. u Splitu*. ND, 9. VIII. 1937., 4.

256 *Rumunjska topovnjača „Capitan Dumitrescu“ u Splitu*. ND, 7. IX. 1937., 7.

Novo doba je u svibnju 1939. zabilježilo nezgodu Bulića i dr. E. Bulata koja se dogodila na uglu Zagrebačke i Marmontove ulice. Naime, Bulić i Bulat hodali su nogostupom kad je na njih naletio teretni automobil. Bulić je pretrpio teže ozljede, udarom automobila bačen je uz zid pa je pao na auto koje ga je ponovno žestoko odbacilo i ozlijedilo.²⁵⁷

POLJSKA

Krajem dvadesetih godina, splitski tisak počinje donositi vijesti o Poljskoj i Poljacima.

U studenom 1928. pripremalo se osnivanje Jugoslavensko-poljskog prijateljskog kola koje je svoju aktivnost trebao razviti u tri smjera djelovanja: turističkom, trgovačkom i zabavno- kulturnom, kako bi se sustavnim radom uspostavile što čvršće veze između dviju slavenskih država. Osobito se trebalo posvetiti organiziranom turizmu, što je počelo s Poljskim domom na Jadranu. U prosincu je formiran organizacijski odbor Kola prijatelja Poljske u kojem su bili i francuski i češki konzul, a predsjedavao je don Frane Bulić.²⁵⁸

Dom Poljski iz Varšave kupio je 1928. godine veliku parcelu u Nečujmu na Šolti s namjerom da izgradi ljetovalište za svoje članove, a također se pripremalo i podizanje spomenika maršalu Pilsudskom na Šolti.²⁵⁹

Sve jače trgovačke i turističke veze između Jadrana i Poljske, kao i zajedničko članstvo u Maloj Antanti stvorile su potrebu da se u Splitu otvori poljski konzulat. Od 1933. godine u Splitu djeluje počasni konzulat Republike Poljske, a ing. HRANKO SMODLAKA imenovan je počasnim konzulom. Konzulat je djelovao na adresi Vrazova 8, a teritorijalno se odnosio na cijelu Primorsku banovinu.²⁶⁰

Hranko Smodlaka (26. 2. 1900. – 26. 2. 1969.) bio je sin istaknutog političara dr. Josipa Smodlake. Rođen je u Splitu i po zanimanju je bio dipl. ing. građevine i ovlaštenu geometar. Radio je i kao srednjoškolski profesor u Sarajevu i Splitu, bavio se projektiranjem pomorskih gradnja i vodogradnja. Osobito ga je zanimao urbanizam i objavio je veći broj članaka o tadašnjim urbanističkim i arhitektonskim pitanjima Splita.²⁶¹

257 *Nezgodna dr. I. Bulića i dr. E. Bulata*. ND, 16. V. 1939., 6.

258 *Osnutak „Kola prijatelja Poljske“*. ND, 7. XII. 1928., 4.

259 *Poljski dom na Jadranu*. ND, 6. XII. 1929., 4.; *Pripreme za podizanje spomenika*. ND, 2. III. 1931., 6.

260 *Poljski konzulat u Splitu*. ND, 5. IX. 1933., 5.

261 Biografiju H. S. vidi kod: Danimir Matošić: *Hranko Smodlaka*. Kulturna baština, br. 33, Split 2006., 135-152.

Ubrzo po osnivanju konzulata, u Splitu se očekivao dolazak poljskih parlamentaraca, članova Senata i Narodne skupštine. Kako se radilo o prvom dolasku istaknutih poljskih političara obavljene su velike pripreme za njihov doček. Gosti su stigli 17. rujna parobrodom „Kumanovo“ i na obali ih je sačekalo mnoštvo Splitskana te najviđenije ličnosti poput bana Jablanovića, načelnika Kargotića, biskupa Bonefačića. Hranko Smodlaka prvi je put nastupio kao poljski konzul pozdravljajući goste. Goste su također pozdravili i dr. Zavorović u ime bivših studenata Dalmatinaca u Poljskoj te Marcel Zuppa u ime Jugoslavensko-poljskog Kola u Splitu.²⁶²

Dan 11. studenoga bio je poljski najvažniji datum jer je tog dana 1918. primirjem okončan Prvi svjetski rat, Poljska je obnovljena kao država i iz njemačkog zatvora izišao je poljski heroj, maršal Jan Pilsudski. Godine 1933. u Splitu je svečano proslavljena 15. obljetnica Republike Poljske uz aktivno sudjelovanje konzula Smodlake.²⁶³

U proljeće 1934. godine sklopljen je sporazum između Jugoslavije i Poljske, vezano uz dolazak poljskih turista. Po tom sporazumu, poljska se vlada obvezala izdati 6000 turističkih putovnica za ljetovanje u Dalmaciji. Troškovi boravka poljskih turista (do tada rijetkih u Dalmaciji) trebali su se podmiriti putem kompenzacija za nabavljenu robu, kao što je npr. ugljen za parobrodarska društva.²⁶⁴

Poput ostalih splitskih konzulata, i poljski se redovito obraćao svojim državljanima radi obveze upisa u vojnu evidenciju.²⁶⁵

Republika Poljska je u rujnu 1934. godine odlikovala istaknute splitske političare: Jablanovića, Kargotića i Račića u prisustvu konzula Smodlake, a sekretar poslanstva u Beogradu uručio je odličja.²⁶⁶

Prva poljska kulturna manifestacija u Splitu bila je izložba fotografija poljskih studenata, otvorena u ožujku 1938. godine. Pedeset studenata izložilo je 130 fotografija velikog formata u prostoru državne muške gimnazije. Na svečanom otvorenju, uz predstavnike vlasti bio je i ing. Hranko Smodlaka.²⁶⁷

Nakon njemačke okupacije Poljske i pada Poljske 1940., kao počasni poljski konzul zauzimao se za zbrinjavanje poljskih izbjeglica koji su prolazili

262 *Poljaci na Jadranu*. ND, 18. IX. 1933., 1.

263 *Proslava 15. godišnjice Republike Poljske*. ND, 11. XI. 1933., 6.

264 *Poljski turisti dolaze*. ND, 28. IV. 1934., 7.

265 *Poziv poljskim državljanima*. JD, 23. X. 1936., 5.

266 *Predaja odlikovanja*. ND, 24. IX. 1934., 6.

267 *Izložba fotografije poljskih studenata*. ND, 25. III. 1938., 3.

kroz Split. Poljska vlada odlikovala ga je viteškim stupnjem odličja „Poloniae Restitutae“.²⁶⁸

ALBANIJA

Usljed sve jačih trgovačkih veza između Albanije i našeg primorja, davno se osjetila potreba za osnutkom albanskog konzulata u Splitu. Nakon pregovora dviju vlada, u listopadu 1934. godine u Splitu je osnovan albanski konzulat, a za počasnog konzula postavljen je poznati splitski veletrgovac JERKO BONAČIĆ. Ured se nalazio u prostorima tvrtke u Krešimirovoj ulici.²⁶⁹

Jedno od prvih zaduženja novog konzula bio je doček albanskog poslanika na jugoslavenskom dvoru Raufa Fice koji je sa suprugom posjetio Split i okolice.²⁷⁰

Albanija je željela organizirati turizam na sličan način kao što je to bilo u Jugoslaviji. Stoga je u Splitu boravio šef albanskog presbira dr. Šerko koji je u pratnji konzula Bonačića obišao razne institucije u Splitu kako bi se upoznao s načinima organiziranja turizma.²⁷¹

U listopadu 1936. svečano je proslavljen rođendan albanskog kralja Ahmeda I. beg Zogua podizanjem zastave na zgradi konzulata, a u studenom je proslavljena proklamacija nezavisnosti Albanije, također podizanjem zastave na albanskom i drugim konzulatima.²⁷²

Kako su splitski filatelisti bili zainteresirani za nabavku novih albanskih maraka tiskanih povodom 25. obljetnice oslobođenja, konzulat je izvijestio javnost da se iste mogu nabaviti samo u Tirani.²⁷³

Talijanske snage, 7. travnja 1939. napale su Albaniju, okupirale zemlju i formalno proglasile „personalnu uniju“ s Italijom.²⁷⁴

U Albaniji je nakon talijanske intervencije ukinuto ministarstvo vanjskih poslova o čemu je talijanska vlada izvijestila englesku, ističući da strana diplomatska predstavništva u Albaniji više neće imati imunitet. Engleski velepo-

268 *D. Grgurević: Umro Hranko Smodlaka. Slobodna Dalmacija* 27. II. 1969., 4.

269 *Albanski konzulat u Splitu*, 24. X. 1934., 5.

270 *Albanski poslanik na našem dvoru*. JD, 22. I. 1935., 5.

271 *Organizacija albanskog turizma*. JD, 26. VI. 1935., 6.

272 *Rođendan albanskog kralja*. JD, 8. X. 1936., 6.; *Proklamacija nezavisnosti Albanije*. JD 28. XI. 1936., 6.

273 *Nove albanske marke*. JD, 2. XI. 1937., 5.

274 <https://www.enciklopedija.hr>

slanik u Tirani spušten je na rang generalnog konzula.²⁷⁵ Tada je vjerojatno prestala i dužnost Bonačića.

DANSKA

U srpnju 1935. u Splitu je otvoren još jedan konzulat – počasni konzulat Kraljevine Danske.

Novoimenovani počasni konzul ŠIME KOCEIĆ u povodu preuzimanja dužnosti odmah je obavio službene posjete mjesnim vlastima i kolegama, stranim konzulima.²⁷⁶

Karijeru je započeo kao treći časnik na najvećem jedrenjaku nove države „Zagreb“ koji je nastradao kod Kube krajem 1922. godine, ali se cijela posada uspjela spasiti.²⁷⁷

Narednih godina kap. Koceića nalazimo i kao aktivnog sportskog radnika, osobito u boksačkom i kuglačkom sportu.²⁷⁸

Krajem rujna konzulat je obilježio 65. rodendan danskog kralja Kristiana X. podizanjem zastave na zgradi konzulata. Zastava na danskom i drugim konzulatima u Splitu spuštana je na pola stijega povodom smrti danskog princa Valdemara, brata grčkog ex kralja Georga I.²⁷⁹

Njemačka vojska zauzela je 9. travnja 1940. Dansku, iako je Danska 1939. godine sklopila ugovor o nenapadanju s Njemačkom.²⁸⁰

URUGVAJ

U Sušaku je više godina djelovao konzulat Urugvaja, ali je u lipnju 1936. godine njihova vlada odučila prebaciti sjedište konzulata u Split. Na čelu konzulata i dalje je ostao kap. ANTONIO IVANOVIĆ, šef agencije Jugoslavenskog Lloyd. Konzulat je djelovao na adresi Francuska obala 274.²⁸¹

275 *Ukidanje albanskog ministarstva vanjskih poslova*. ND, 13. VI. 1939., 4.

276 *Zvanične posjete novog danskog konzula*. JD, 13. VII. 1935., 5.

277 *Katastrofa jedrenjaka „Zagreb“*. ND, 28. XII. 1922., 3.

278 Duško Marović – Mihovil Rađa: *Povijest sporta u Splitu. Knjiga druga. 1918.-1941.* Split 2006., 119, 188.

279 *Rodendan danskog kralja*. JD, 26. IX. 1935., 6.; *Rodendan danskog kralja*. JD, 26. IX. 1936., 6.; *Danski konzulat u Splitu*. ND, 18. I. 1939., 6.

280 *Njemačka vojska zauzela D*. ND, 9. I. 1940., 1.

281 *Urugvajski konzulat u Splitu*. JD, 16. VI. 1936., 6.

NIZOZEMSKA

U lipnju 1938. godine u Splitu je otvoren vicekonzulat Kraljevine Nizozemske. Za vicekonzula imenovan je kap. ŠIME LISIČIĆ, internacionalni pomorski agent. Na svečanom otvaranju vicekonzulata u prostorijama, na adresi Trg 9. novembra 1882., bili su nazočni i generalni konzul Kraljevine Holandije u Zagrebu, g. W. Adams te glavni direktor Shella za Jugoslaviju koji je novog vicekonzula i predstavio uzvanicima.²⁸²

Do imenovanja, kap. Lisičić bio je vijećnik u splitskom općinskom vijeću od 1933. do ostavke 1938. godine. Zajedno sa suprugom i drugim dioničarima, osnovao je parobrodarsko društvo Slobodna plovidba „Naprijed“ d.s.o.j. i bio upravitelj do likvidacije Društva 1934. godine.²⁸³

Prema saznanjima don Frane Bulića, Lisičić je bio rotarijanac.²⁸⁴

U kolovozu je u povodu 40. obljetnice vladanja kraljice Vilhelmine, na holandskom i svim drugim konzulatima u Splitu bila podignuta zastava.²⁸⁵

Njemačka je 10. svibnja 1940. napala neutralnu Nizozemsku i premoćnim snagama svladala njezin otpor. U zaposjednutoj zemlji vladao je državni komesar uz pomoć kvislinga.

Tijekom 1940. Belgija i Holandija postaju glavno europsko bojište. Početkom srpnja 1940. njemačka vlada ukinula je sva diplomatska predstavništva u Belgiji, Holandiji, Luksemburgu i Norveškoj i naredila povlačenje svih diplomatskih predstavnika najkasnije do 15. srpnja.²⁸⁶

GRČKA

Još 1920. godine razmišljalo se o osnivanju grčkog konzulata u Splitu. Poseban delegat grčke vlade Wattas stigao je u kolovozu 1920. u Split s namjerom da se u Splitu uspostavi konzulat. (280 Grčki konzulat. ND, 24. 8. 1920., 3.) Međutim, od toga nije bilo ništa. Tek kad je znatno povećan promet dobara između Grčke i naših luka, osjetila se potreba za otvaranjem grčkog konzulata u Splitu. Do realizacije je došlo u kolovozu 1938. kada je konzulat otvoren, a za počasnog konzula postavljen dr. DUŠAN URUKALO, sin splitskog pra-

282 *Otvorenje holandskog vicekonzulata u Splitu.* ND, 20. VI. 1938., 6.

283 Zdravka Jelaska Marijan, n. dj., 135, 138, 184-185.

284 Arsen Duplančić, n. dj., 112.

285 *Zastave na konzulatima.* ND, 31. VIII. 1938., 6.

286 *Ukidanje dipl. predstavništva.* ND, 2. VII. 1940., 4.

voslavnog paroha Sergija.²⁸⁷ Rođen je 1902. godine u Obrovcu, maturirao je u Zadru na hrvatskoj gimnaziji, a zatim je studirao trgovačke nauke u Trstu, Pragu i Zagrebu. Od 1922. do 1927. bio je upravitelj splitske filijale društva Loyd Sabauda, a kasnije činovnik „Šipada“. Bio je član upravnog odbora „Kaštelanske plovidbe“, te jedan od osnivača Splitskog parobrodarskog društva s.o.j. SPAD, a početkom 1940. godine, jedan od pet vlasnika.

U srpnju 1938. Urukalo ulazi kao vijećnik u splitsko Općinsko vijeće. Bio je dosta aktivan u radu, član različitih upravnih i nadzornih odbora. Uspostavljanjem Banovine Hrvatske, na prijedlog Urukala, Općinsko vijeće 29. VIII. 1939. predalo kolektivnu ostavku.

Zajedno s ocem, bio je i dioničar tvrtke „Sardina“ d.d.²⁸⁸

Konzulat je s redovitim radom započeo 18. studenoga 1938. u prostorijama u Nodilovoj ulici 3/ II. kat s radnim vremenom 9 – 10 i 15 – 16 sati. Djelatnost konzulata protezala se na cijelom području Primorske banovine. Konzulat je izdavao vize na putnim i brodskim ispravama te na bankovnim dokumentima. Također su na konzulatu postavljane zastave u svečanim i tužnim trenucima kao što je npr. bila smrt grčkog kneza Kristofora.²⁸⁹

Nažalost, 27. travnja 1940. Dušan Urukalo preminuo je u Zagrebu u 38. godini života i sahranjen je na groblju Lovrinac.²⁹⁰

Urukala je zamijenio brodovlasnik kap. HRVOJE GRGIĆ iz Vranjica, a zamjenik je postao GJORGJE VERIKOS, dotadašnji tajnik grčkog konzulata.²⁹¹

Kap. Grgić bio je, zajedno sa sestrama i braćom, osnivač Parobrodarskog društva Grgić s.o.j i jedan od poslovođa društva. Također je bio i općinski vijećnik u doba načelnika dr. Mirka Buića.²⁹²

PROTOKOLARNE FUNKCIJE KONZULARNOG ZBORA

Splitski konzularni zbor sudjelovao je u svim protokolarnim situacijama u gradu.

287 *Novi grčki konzul*. ND, 17. VIII. 1938., 6.

288 Zdravka Jelaska Marijan. n. dj. 140, 180-181, 183, 223; *Umro dr. Dušan Urukalo*. ND, 27. IV. 1940., 6.

289 *Konzulat Kraljevine Grčke stavlja na znanje*. ND, 19. XI. 1938., 8.; *Grčki konzulat*. ND, 23. I. 1940., 6.

290 *Osmrtnica*. ND, 27. IV. 1940., 8.

291 *Promjene na grčkom konzulatu*. ND, 9. XI. 1940., 6.

292 Zdravka Jelaska-Marijan, n. dj., 138, 185.

Svake godine, u siječnju se svečano slavio rođendan kraljice Marije, najčešće „blagodarenjem“ u katedrali, kasnije i u crkvi sv. Petra, u nazočnosti najviših predstavnika vlasti, vojske, Crkve i članova konzularnog zbora. Nakon katedrale odlazili su u pravoslavnu kapelu, a istovremeno se slavilo i u sinagogi. Proslava je završavala velikim banketom u zgradi Kraljevske banske uprave.²⁹³

U lipnju se slavio Vidovdan svečanom „službom božjom“, pomenom i defileom vojske.²⁹⁴ U rujnu su svi konzuli redovito sudjelovali na proslavi rođendana prestolonasljednika Petra, a također i na proslavama povodom rođenja njegove braće.²⁹⁵ U prosincu se svečano obilježavao 1. XII., Dan ujedinjenja i nekoliko dana kasnije i Kraljev rođendan.²⁹⁶

Uz ove događaje, koji su se obilježavali svake godine, konzularni zbor sudjelovao je i u drugim manifestacijama.

Nakon ubojstva kralja Aleksandra u listopadu 1934. godine i dolaska njegova mrtvog tijela u Split, konzularni zbor dočekao ga je na Gatu majora Stojana, zajedno s drugim velikodostojnicima, a tisak je naveo sva njihova imena i funkcije.²⁹⁷

Članovi konzularnog zbora održavali su stalno međusobne kontakte, a jedan put godišnje, u prosincu, nalazili su se na zajedničkoj večeri, obično u Hotelu „Slavija“.²⁹⁸

Splićani, počasni konzuli uživali su velik ugled među sugrađanima. Jedino je austrijski konzul svojim djelovanjem na kraju izgubio dotadašnju reputaciju.

Strani konzuli, osobito argentinski i francuski, zdušno su prihvatili Split, uključili su se u njegov društveni i kulturni život, neki od njih naučili su i hrvatski jezik i stekli dosta prijatelja.

Očekivano, neki od talijanskih konzula, zbog svoga ponašanja nisu bili prihvaćeni u gradu.

Uoči Drugog svjetskog rata, u Splitu je djelovalo 17 konzulata. Od toga je pet bilo „pravih“ (Italija, Francuska, Velika Britanija, Argentina i Njemačka), a ostali su bili počasni.

293 *Rođendan Nj. V. Kraljice Marije*. ND, 9. I. 1930., 5.

294 *Proslava Vidovdana u Splitu*. ND, 28. VI. 1930., 5.

295 *Rođendan Prestolonasljednika Petra*. ND, 6. IX. 1927., 4.

296 *Proslava 1. XII.* ND, 3. XII. 1928., 3.; *Proslava rođenja Nj. V. Kralja u Splitu*. ND, 18. XII. 1930., 5.

297 *Kralj Aleksandar mrtav*. ND, 11. X. 1934., 5.; *Apoteoza viteškog kralja*. ND, 14. X. 1934., 3.; *Split je sa srcem učestvovao...* ND, 18. X. 1934., 6.

298 *Večere konzularnog kora*. ND, 5. XII. 1933., 6.

Neki konzulati tijekom svoga djelovanja mijenjali su status; od „pravih” su postajali počasni ili obratno.

Iako je većina država s konzularnim uredima u Splitu, u međuratnom razdoblju prošla kroz burna razdoblja, konzuli su ostajali na svojim dužnostima. Jedino je Austrija, nakon Beroša, ukinula konzulat u Splitu i poslove prebacila u Zagreb.

KRATICE

ND	Novo doba, Split
JD	Jadranski dnevnik, Split
CFY	Cercle France-Yugoslavie
ČB	Čehoslovačka beseda

CONSULATES AND CONSULS IN SPLIT
BETWEEN THE TWO WORLD WARS (1918–1941)

Summary

After the First World War had ended and the new country, the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, had been born, Split became increasingly important. The city developed suddenly and rapidly, its population grew quickly, it became the administrative center of Dalmatia and the main port of the new country. It was only natural that old consulates (dating back to the Monarchy) would be rapidly re-opened and new consulates would be set up.

Since the Slavic people shared a history in Austria-Hungary and had firm bonds, it does not surprise that the first country to open a consulate in Split in 1919 was the recently formed Republic of Czechoslovakia and the consulate was open and active until the beginning of the Second World War. Other countries set up consulates in the following years; some of them were immediately established as consulates general, some as honorary consulates, while others, such as the French and English consulates, started their work as consular agencies and were upgraded to career consulates over time.

Before the Second World War, there were 17 consulates in Split, the majority of which were honorary consulates. Eminent and highly respected Split natives from various professions were appointed as honorary consuls. Foreign consuls, especially Argentinian and French consuls, gladly accepted Split and joined its social and cultural life, some learned Croatian and made many friends in the city. The exception were some Italian consuls who, because of their arrogant behavior, did not find acceptance.

Apart from regular consular activities, the council of consuls attended all city events as required by protocol, public holidays, birthday celebrations of the members of the royal family etc.

The consuls maintained regular contact with each other and gathered for dinner once a year. Although the majority of countries with a consular office in Split went through turbulent political turmoil between the two World Wars, the appointed consuls carried out their functions until the end. Austria was the only country to dissolve its consulate in Split after Beroš and move its business to Zagreb.

Although they were not formally and legally affiliated, we should mention the work of foreign institutions which aimed to not only bridge the gap between the citizens of Split and the French, German and English culture and tradition but also to strengthen their relationship. During the Interwar period, the French Cercle, the German Academy and the Society of Friends of Great Britain and America were active and assembled a great number of citizens in their language courses, lectures, concerts, social gatherings and parties.

Keywords: Split, consular offices, honorary consuls